

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BASKILI T-SHIRT'LERDE DIŞAVURUMCU
DESEN UYGULAMALARI**

Alper OK

Danışman
Yrd. Doç. Füsun ÖZPULAT

İZMİR - 2007

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BASKILI T-SHIRT'LERDE DIŞAVURUMCU
DESEN UYGULAMALARI**

Alper OK

Danışman
Yrd. Doç. Füsun ÖZPULAT

İZMİR - 2007

EK A Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi sunduğum " Baskılı T-Shirt' lerde Dışavurumcu Desen Uygulamaları " adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

... ./... ./.....

Alper OK

imza

EK B Tutanak

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün/...../..... tarih ve..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği'ninmaddesine göre Anabilim/ Anasanat Dalı Yüksek Lisans /Doktora/ Sanatta Yeterlik öğrencisi 'nin konulu tezi/projesi incelenmiş ve aday/...../..... tarihinde, saat ' da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini/projesini savunmasından sonra.....dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin/projenin.....olduğuna oy.....ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

EK C Y.Ö.K. Dokümantasyon Merkezi Tez Veri Formu

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ/PROJE VERİFORMU

Tez/Proje No: Konu Kodu: Üniv. Kodu

.Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez/Proje Yazarının

Soyadı: OK

Adı: Alper

TeziniProjenin Türkçe Adı: Baskılı T-Shirt' lerde Dışavurumcu Desen Uygulamaları

TeziniProjenin Yabancı Dildeki Adı: Expressionist Pattern Applications in Printed T-Shirts

TeziniProjenin Yapıldığı

Üniversitesi: DEÜ

Enstitü: GSE

Yıl: 2007

Diğer Kuruluşlar:

TeziniProjenin Türü:

Yüksek Lisans:

Dili: Türkçe

Doktora:

Sayfa Sayısı: 142

Tıpta Uzmanlık:

Referans Sayısı: 34

Sanatta Yeterlilik:

Tez/Proje Danışmanlarının

Ünvanı: Yardımcı Doçent

Adı: Fusun

Soyadı: ÖZPULAT

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1- T-shirt

2- Ekspresyonizm

3- Baskı

4- Desen

5- İletişim

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1- T-shirt

2- Expressionism

3- Printing

4- Pattern

5- Communication

Tarih:

İmza:

Tezimin Erişim Sayfasında Yayınlanmasını istiyorum

Evet

Hayır

ÖZET

Görsel iletişimin gücü ilk insandan buyana, insanın sosyalleşmesinde önemli bir etmen olmuştur. İlk insanın mağara duvarlarına çizdiği resimlerle kendini ifade etmesi, ardından ilkel kabilelerde vücuda yapılan döğmelerle sürmüş ve günümüze kadar da bu unsurlar gelmiştir.

Hızla artan insan nüfusuna karşılık giderek gerileyen insan ilişkilerinde, öne çıkan görsel iletişim olmuştur. İletişim ve insanların kendini ifade etme ihtiyacı, modern yaşamda her zaman önemini koruyacaktır. İnsanlar, kendilerini ifade ettikleri müddetçe var olabilir ve yaşam savaşında hayatta kalabilirler.

Bu oluşum ise sanatta “ekspresyonizm akımı” olarak da bildiğimiz “dışavurumculuk” olarak kendini bulur. Bu akım resim başta olmak üzere sanatın hemen her dalında etkisini göstermiştir.

İnsan kendini ifade etmede bedenini yani ilk görsel unsurunu kullanır. Bunu yaparken de kıyafetleri ön plandadır. Giyim tarihinden de bildiğimiz gibi kıyafet insan yaşamında toplumsal bir statü belirleyicisi olmuştur. Dış dünyaya açılan bir vitrindir. Biz o vitrine ne koyarsak o şekilde anlaşılacak ve toplumda ona göre bir yer edineceğiz.

Günümüzde bu rolü üstlenen en önemli kıyafetlerin başında ise t-shirt gelmektedir. Çalışmamın da ana konusunu oluşturan t-shirt, üzerinde taşıdığı baskılarla adeta konuşmakta ve biz susarken bizim yerimize duygu ve düşüncelerimizi ifade etmektedir.

T-shirt baskılarındaki iletişim gücünün, günümüz modern toplumlarındaki zayıflayan insan ilişkilerini pekiştirerek, kendini ifade etme gücünü nasıl arttırdığı görmekteyiz.

Teknolojinin hızla gelişmesi t-shirt'lerin de baskılarında çok değişik gelişmelere sebep olmuştur. Gelecekte de bu yönde çok değişik gelişmelerin bizleri beklediği bir gerçektir.

ABSTRACT

Influence of visual communication had been a significant factor in socialization of human since the existence of first human being. Self-expression of first human kind by pictures that are drawn in cave walls, continued as tatooes that are made over body people in primitive tribes and these factors existed until our time.

The thing that stands out in human relations which is gradually decreasing with respect to rapidly increasing human population, is that visual communication. Communication and self-expression necessity of people will always preserve its importance in modern life. People can exist provided that they can express themselves and can survive in life struggle.

This formation finds itself in art as “expressionism”. This trend influenced almost all branches of art and especially influenced drawing.

Human uses body in self-expression which is first visual factor. For achieving this clothes stand in the forefront as we know from clothing history, clothes are social statue determiners in people’s life. It is the showcase that is opening out to the outer world. We will be understood in society by what we had put in that showcase and we will take place in the society according to them.

Nowadays t-shirts are mainly the clothes that take this role. T-shirt which composes main idea of my study, are almost speaking with prints which are carried over them and they express our ideas and emotions while we are remaining silent.

We see how t-shirts increas people’s self expression ability and how they toughen human relationships which had been weakened in recent modern societies.

Rapid development of technology resulted with several developments in t-shirt prints. The reality is that several developments wait us in the future for this point of view.

İÇİNDEKİLER

BASKILI T-SHIRT' LERDE DIŞAVURUMCU DESEN UYGULAMALARI

YEMİN METNİ -----	ii
TUTANAK-----	iii
YÖK DÖKÜMANTASYON MERKESİ TEZ VERİ FORMU -----	iv
ÖZET-----	v
ABSTRACT-----	vii
İÇİNDEKİLER -----	ix
KISALTMALAR-----	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ-----	xiii
ÖNSÖZ -----	xvi
GİRİŞ-----	xvii

BİRİNCİ BÖLÜM

T-SHIRT KAVRAMI VE ÜRETİMİNDE KULLANILAN MATERYAL VE TEKNİKLER	1
1.1. T-SHIRT' ÜN TANIMI.....	1
1.2. T-SHIRT ÜRETİMİNDE KULLANILAN ÖRME KUMAŞLAR VE ÖZELLİKLERİ	2
1.3. T-SHIRT BASKISINDA KULLANILAN TEKNİKLER.....	8
1.3.1. Film Baskı	8
1.3.2. İnkjet Baskı.....	22
1.3.3. Transfer Baskı	25
1.3.4. Lazer Baskı	29
1.3.5. Flok Baskı.....	30
1.3.6. Metalik Etkili Baskılar.....	33
1.3.7. Rezerve Baskılar.....	34
1.3.7.1. Batik.....	34

1.3.7.2. Bağlama - Boyama (Tie-dye)	39
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

T-SHIRT BASKI DESENLERİNİN DIŞAVURUMCU YÖNÜ	44
2.1. ŞEKİLLERİN İLETİŞİM GÜCÜ	44
2.2. T-SHIRT' TE DIŞAVURUMUN ETKİLERİ	50
2.3. T-SHIRT' ÜN VE DESENLEMENİN TARİHÇESİ.....	59
2.3.1. Protesto Amaçlı T-shirt Baskı Desenleri.....	65
2.3.1.1. Politik T-shirt'ler	65
2.3.1.2. Savaş ve Aşırılık Karşıtı T-shirtler	68
2.3.1.3. Çevreci (Yeşilci) T-shirtler	70
2.3.1.4. Tuxedo T-shirtler	72
2.3.2. Reklam Amaçlı T-shirt Baskı Desenleri.....	74
2.3.2.1. Promosyon Amaçlı T-shirtler	74
2.3.2.2. Marka T-shirtler.....	77
2.3.2.3. Müzik Gruplarının T-shirtleri	79
2.3.3. Sanatsal Amaçlı T-shirt Baskı Desenleri.....	83
2.3.3.1. Grafik-art T-shirtler	83
2.3.3.2. Tie-dye, Batik, Shibori Tekniği ile Desenlendirilmiş T-Shirtler	86
2.3.3.3. Airbrush Tekniği ile Desenlendirilmiş T-shirtler	87
2.3.3.4. Modacıların T-shirt Baskı Desenleri	89
2.3.4. Üniforma T-shirtler.....	91
2.3.5. Teknolojik T-shirtler.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASKI TEKNİĞİYLE OLUŞTURULMUŞ DIŞAVURUMCU T-SHIRT	
DESEN UYGULAMALARI	100
3.1. BİRİNCİ UYGULAMA	101
3.2. İKİNCİ UYGULAMA	103
3.3. ÜÇÜNCÜ UYGULAMA	105
3.4. DÖRDÜNCÜ UYGULAMA	107
3.5. BEŞİNCİ UYGULAMA	109
3.6. ALTINCI UYGULAMA	111
SONUÇ	113
KAYNAKLAR	116

KISALTMALAR

a.g.e.:	Adı geçen eser
y.a.g.e.:	Yukarıda adı geçen eser
ev.	Çeviren
Ltd.:	Limited Şirketi
No:	Numarası
s.:	Sayfa
yy.:	Yüzyıl

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Erkek ve Kadın Basic T-shirt Modeli	1
Şekil 2: Yuvarlak (tüp) Örme Makinası Örneği.....	6
Şekil 3: Yarı Otomatik Serigrafi Masası	10
Şekil 4: Film Baskı (Screen Printing) Makinası Örneği	11
Şekil 5: Ahtapot Baskı Makinası	11
Şekil 6: Serigrafi Pozlama Makinası Örneği.....	12
Şekil 7: Çerçeve Resmi Örneği.....	15
Şekil 8: Rakle Resim Örneği.....	16
Şekil 9: Serigrafi Baskı Örneği	22
Şekil 10: Inkjet Baskı Makinası Örneği	23
Şekil 11: Inkjet Tekstil Baskı Makinası Örneği.....	24
Şekil 12: Inkjet Baskı Örneği.....	25
Şekil 13: Transfer Baskı Makinası	27
Şekil 14: Transfer Baskı Örneği.....	28
Şekil 15: Lazer Baskı Örneği	30
Şekil 16: Flok Baskı Örneği.....	31
Şekil 17: Flok Baskı Örneği.....	32
Şekil 18: Metalik Baskı Kumaş Örneği	33
Şekil 19: Metalik Baskı Kumaş Örneği	34
Şekil 20: Batik Yapılacak Kumaşın Bağlanması Örneği	35
Şekil 21: Bağlama Boyama Kumaş Örnekleri	36
Şekil 22: Batik Boyama T-shirt Örneği	37
Şekil 23: Bağlama Boyama (Tie-dye) Tekniğiyle Yapılmış T-shirt Örnekleri.....	39
Şekil 24: Bağlama Boyama (Tie-dye) Tekniğiyle Yapılmış T-shirt Örnekleri.....	41
Şekil 25: Shibori Örneği	42
Şekil 26: Shibori T-shirt Örneği.....	42
Şekil 27: Shibori Kumaş Örneği	43
Şekil 28: Mağara boyama, Lascaux, Fransa, M.Ö.10000-15000.....	45
Şekil 29: Duvar Grafiti Örneği.....	46
Şekil 30: Duvar Grafiti Örneği.....	46

Şekil 31: Kaldırım Taşına Üç boyutlu Olarak Yapılmış Bir Grafiti Çalışması	47
Şekil 32: Edward Munch (1863-1944) “Scream”(Çılgılık)	48
Şekil 33: Kendini İfade Etmeye Örnek: Smily T-shirt	53
Şekil 34: Kendini İfade Etmeye Örnek T-shirt Baskısı	54
Şekil 35: Kendini İfade Etmeye Örnek: Politik T-shirt	55
Şekil 36: Kendini İfade Etmeye Örnek T-shirt	56
Şekil 37: Romalı Asker	60
Şekil 38: Clark Gable 1934 İlk T-Shirt Örnekleri.....	61
Şekil 39: James Dean	62
Şekil 40: Oz Büyücüsü T-shirt Örneği.....	63
Şekil 41: 1942’de T-Shirt Giyen Amerikan Askeri	64
Şekil 42: Politik T-shirt Örneği.....	65
Şekil 43: Politik T-shirt Örneği.....	66
Şekil 44: İrlandalıları Yasallaştırın T-shirtleri	67
Şekil 45: Politik T-shirt Örneği.....	68
Şekil 46: Savaş Karşıtı ve Politik T-shirt Örneği.....	69
Şekil 47: Kürtaj Karşıtı ve Yaşam Hakkı T-shirt Örneği.....	69
Şekil 48: Savaş Karşıtı T-shirtler	70
Şekil 49: Çevreci T-shirt Örneği	71
Şekil 50: Çevreci T-shirt Örneği	71
Şekil 51: Çevreci T-shirt Örneği	72
Şekil 52: Tuxedo T-shirt Örneği	73
Şekil 53: Tuxedo T-shirt Örneği	74
Şekil 54: Promosyon T-shirt Örneği	75
Şekil 55: Promosyon T-shirt Örneği	76
Şekil 56: Promosyon T-shirt Örneği	76
Şekil 57: Promosyon T-shirt Örneği	77
Şekil 58: Marka T-shirt Örneği.....	78
Şekil 59: Marka T-shirt Örneği	78
Şekil 60: Marka T-shirt Örneği.....	79
Şekil 61: Woodstock Concert, Bethel, August, 1969	80
Şekil 62: Müzik Gruplarının T-shirtleri	80

Şekil 63: Müzik Gruplarının T-shirt Örnekleri	81
Şekil 64: Müzik Gruplarının T-shirt Örnekleri	82
Şekil 65: Müzik Gruplarının T-shirt Örnekleri	83
Şekil 66: Grafik Art T-shirt Örneği.....	84
Şekil 67: Grafik Art T-shirt Örneği.....	85
Şekil 68: Batik Etkili T-shirt Örneği.....	86
Şekil 69: Tie Dye Etkili t-shirt Örneği.....	86
Şekil 70: Shibori Tekniği ile Desenlendirilmiş T-shirt Örneği.....	87
Şekil 71: Airbrush Tekniği ile Desenlendirilmiş T-shirt Örneği	88
Şekil 72: Airbrush Tekniği ile Yapılan T-shirt Örneği	88
Şekil 73: Versace T-shirt Örneği.....	89
Şekil 74: Chanel T-shirt	90
Şekil 75: Gucci T-shirt	90
Şekil 76: Calvin Klein T-shirt.....	91
Şekil 77: Üniforma T-shirt Örneği	92
Şekil 78: Üniforma T-shirt Örneği.....	93
Şekil 79: Led T-shirt Örneği	94
Şekil 80: Müzik Çalan T-shirt.....	95
Şekil 81: Led T-shirt	96
Şekil 82: Led Visiluation T-shirt	96
Şekil 83: Sensörlü T-shirt	98
Şekil 84: Hypercolor T-shirt Örneği	99

ÖNSÖZ

İnsanlığın ilk çağlarından günümüze kadar süregelen kendini ifade etme ihtiyacı, mağara duvarlarına yaptığı resimlerle şekillenmiş ve böylece görsel iletişimin ilk boyutu doğmuştur. İnsanlar kendilerini ifade ettikleri müddetçe var olabilir ve yaşam savaşında hayatta kalabilirler.

Tarihsel süreçte kıyafetlerin de üstlendiği görsel iletişim misyonluğu günümüze değin sürmüştür. Toplumda statü sembolü olan kıyafetler görsel iletişimde önemli bir rol oynamaktadırlar. Günümüzde bu rolü üstlenen en önemli kıyafetlerin başında ise t-shirt gelmektedir. Tüm bunlara bağlı olarak “Baskılı T-shirt’lerde Dışavurumcu Desen Uygulamaları” konulu tez çalışmasında t-shirt baskılarının görsel iletişim gücü vurgulanmak istenmiştir. T-shirt, üzerinde taşıdığı baskılarla adeta konuşmakta ve biz susarken bizim yerimize duygu ve düşüncelerimizi ifade ederek dışavurumcu bir tarz sergilemektedir.

Sektördeki çalışma yaşamımda, çeşitli spor jean firmalarında tasarımcılık yaptım. Bunların belli başlıcaları Oil Company, Nina Jeans, Sarp Jeans, Erçetin Tekstil gibi firmalardır. Bu firmaların hemen hepsinde, bilgisayar destekli t-shirt baskı çalışmalarım olmuştur. Gerek sektördeki bu geçmişimden, gerekse de konuya duyduğum ilgiden dolayı tezin ana temasını t-shirt baskıları oluşturmaktadır. Ayrıca bu araştırma, konuyu bilimsel yönden de incelemek istememden dolayı yapılmıştır.

Bu araştırmayı yaparken konuya daha önce bu açıdan yaklaşılmamış olunması, kaynak bulmamda zorlanmama neden olmuştur.

Bu çalışmanın oluşturulmasında katkılarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Füsün Özpulat’a, bölüm başkanımız Prof. Suhandan Özay Demirkan’a, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emeği olan tüm hocalarıma çok teşekkür ederim. Ayrıca desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve sevgili eşime minnetlerimi sunarım.

Alper OK - 2007

GİRİŞ

İnsanın sosyal bir varlık olmasıyla birlikte çevresine ilgi duyması ve iletişime geçmesi; kendini ifade etmesiyle bir bütünlük kazanmış ve günümüze kadar da bunun etkileri, yaşamın her alanında süregelmiştir.

İnsanlığın tarihine bakılacak olursa, oluşumunun ilk zamanlarından beri hep kendini ifade etme ve iletişim isteği içinde olduğunu görmekteyiz. Bunun altında yatan ana unsur da varolma ve yaşama savaşıdır. Siz kendinizi ne kadar iyi ifade edebilirsiniz o kadar iyi anlaşılabilirsiniz. Böylece topluluk içinde yer edinebilir statü ve güce sahip olabilir dahası yönetici konumunda bile rol alabilirsiniz.

Her şey sizin kendinizi nasıl anlattığınızla doğru orantılıdır. İlk insanlarda bu anlatım önceleri dil unsuru gelişmediğinden görsel bir şekilde olmuştur. Bu da mağara duvarlarına çizilen şekillerle, çeşitli motiflerle kendini göstermiştir. Bu şekillerde av sahneleri, kendi el izleri gibi konular resmedilerek, övünme ve meydan okuma gibi duyguları bilinçsizce vurgulamışlardır. Aslında bu resimlerin altında yatan gizli gerçek resimleri gören diğer başka topluluk üyelerine bir güç gösterisidir. Resim yoluyla anlatım direk bir mesajla bölgenin kendine ait olduğu ve meydan okuma gibi algılanabilir. Böylece kendisi o bölgede olmadığı zamanlarda da o resim, yabancılara kendisinin o bölgede daha önce olduğunu ve bölgenin kendisine ait olduğunu vurgulayacaktır.

Bu düşünceye göre resmin anlatımsal gücü ilk zamanlardan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bu sessiz anlatma gücüdür. Daha sonraları dil unsurunun gelişmesi beraberinde yazıyı doğurmuş ve şekillerin belirli bir fonetik sırada söylenmesiyle yazı okunmaya başlanmıştır. Yazının okunmasıyla da şekilsel anlatım daha da bir güç kazanmış ve şekillerdeki duygu ve düşünceler yazıyla da desteklenmiştir.

Modern çağa geldiğimizde mağara duvarlarına yapılan resimlerin yerini duvar resimlerinin aldığını görmekteyiz. Resimler yazı ve şekil karışık kullanılarak yapılmakta ve yapan kişinin duygu düşünce ve estetik kaygılarını sembolize etmektedir. Aslında dikkatli incelediğimizde bu duvar resimlerini “Grafiti” yapanların, şehrin asi gençleri olduğu ve bir başkaldırı ile dışavurumcu bir hareket sergilediklerini görürüz. Bu hareketin de altında yatan tamamen bir kimlik arayışı o bölgeyi sahiplenme ve belirli bir çetenin üyesi olarak diğerleriyle savaşımadır.

Görüldüğü gibi aslında dışavurumun altında yatan ana gerçeklerde çok büyük bir değişim yaşanmamıştır. İlk zamanlardaki ilkel insanın içgüdüsel olarak yaptığı mağara resimlerinin yerini şimdinin şehirli asi çocuklarının kentin varoşlarındaki duvarlara yaptıkları grafitiler almıştır. İçgüdüsel olarak hegemonya ve hayatta varolmayı sürdürebilmek için kendini ifade etme yani dışavurum olarak açıklayabiliriz.

Dışavurumun sanattaki adı “Ekspresyonizm”dir. Ekspresyonizm resim, edebiyat ve müzikte XX. yüzyıl başlarında ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Özellikle resim ve plâstik sanatlarda uygulanmıştır. Türkçe’de ifadecilik anlamına gelen ekspresyonizm kelimesi, ilk defa 1911’de kullanılmıştır. Bu akım Akademiizm, Natüralizm ve Empresyonizm’e karşı bir tepki olarak doğmuştur. Tez olarak, tabiatın insan ruhuna göre anlatımını savunur. Bu yüzden insan ruhu birinci, tabiat ise ikinci plândadır. Resim, duyguların dışa vurması için bir vasıta, insanın ruh halini anlatan bir sanattır.

Geçmişten günümüze doğru gelen şekilsel anlatımların içinde en vurgulayıcı olanlarından biri de şüphesiz karikatür sanatıdır. Bu sanatın insana yakınlığı duyguların düşüncelerin çizgisel olarak ifadesi gerçekten çok güçlüdür. Sanatçı eğer yazısız karikatür yapıyorsa bu çalışma çok daha görsel bir anlatıma dayanmak zorundadır. Karikatür sanatı aslında tam bir kendini ifade etme sanatıdır. Malzeme olarak bir kağıt ve bir kalemle insan bütün duygu ve düşüncelerini karşısındakilere yansıtabilir.

Karikatür toplumlarda her zaman bir emniyet sübabı gibi görev yapmış kimsenin fısıldayarak bile söylemeye cesaret edemediği şeyleri çizgilerinde bağırması kimi zaman güldürüp kimi zaman düşündürmüş bir sanattır.

İnsan böylece çizginin gücünü kavramıştır. Bu güç ona sessiz bir şekilde bağırması ,konuşmadan konuşmayı,gülmeden güldürmeyi öğretmiştir.

Bu gerçek bir silahtır. Doğru zamanda ve doğru yerde kullanıldığında gerçek sonuçlar alınmakta ve kitleleri harekete geçirebilmektedir. Sanatçı toplumda kendisi gibi düşünen birçok insanın eli, ağızı, kulağı olarak onların adına da çizgileriyle ifade özgürlüğünü kullanabilmektedir.

Bunun yanında yazılan yazıların da karikatürleri desteklediği ve pekiştirdiği söylenebilir. Bazen yazılar ve slogan ağırlıklı söylemlerle yapılan karikatürler çok daha çarpıcı ve etkileyici olabilmektedir. Böylece siz belki de normal yollardan anlatmakla sonuçsuz kalacak olan düşüncelerinizi çok daha etkili bir şekilde ve daha zararsız görünümlü bir yöntemle anlatmış olacaksınız.

Burada karşımıza önemli bir ayrıntı çıkmaktadır ki o da toplumlara görsel olarak ulaşma sorunudur. Modern çağda kitle iletişim sistemleri de giderek gelişmekte ve bu problem ortadan kalkmaktadır. Örneğin bir sanatçının çalışması, bir afişte basılırsa hiç şüphesiz onu diğer insanların görmesi daha kolay olacaktır. Günümüz kitle iletişim sistemlerinden gazete, dergi, radyo, televizyon ve interneti de eklersek ne denli güçlü bir sektörden oluştuğunu daha iyi anlarız.

Artık sanatçı için sadece boş bir kağıt ve düşüncelerini ifade etmek ve kendini anlatmak için kalemlere ve boyalara ihtiyaç vardır.

Bütün yukarıda saydığımız kitle iletişim araçlarının dışında özellikle biri ,gerçekten çok etkilidir. Bu üzerimize giydiğimiz çeşit çeşit baskısı ve renkleri olan “t-shirt” tür.

Bu çalışmayı yapmamdaki amacım, özellikle t-shirt'ün bir iç çamaşırı olarak kullanırken, nasıl patlama yaparcasına kendine özgü bir sektör oluşturduğu, baskılarıyla yaşayan, konuşan, ağlayan, gülen bir dış giyim haline geldiğini vurgulamaktır.

Araştırmamda t-shirt baskılarındaki iletişim gücünün, günümüz modern toplumlarındaki zayıflayan insan ilişkilerini pekiştirerek, kendini ifade etme gücünü nasıl arttırdığı vurgulanmaktadır.

Bu oluşumun ne kadar büyük ve güçlü olduğuna bakacak olursak, insanlığın aslında t-shirt'le kendini ifade etme açlığını nasıl giderdiğini ve aslında bu oluşumun gecikmiş bir ihtiyacın patlaması olduğunu anlarız.

T-shirt'ün iletişimdeki gücü bulunduğu ilk yıllardan beri çok fazla olmuştur.İnsanın hareketli bir canlı olması ve sürekli yer değiştirmesi t-shirt'ün de hareketli bir pano gibi çalışmasını sağlamış ve onun iletişim gücünü oluşturmuştur. Siz hareket ettikçe sizinle beraber t-shirt de gezmekte ve önünde taşıdığı baskıdaki ifadeyi herkese anlatmaktadır.

T-shirt'ün nasıl doğduğuna bakılacak olursa ilk önceleri 1950'li yıllarda denizci askerlerin iç çamaşırı olarak kullanılmıştır. Bu kullanım tamamen sağlık amaçlı ve dışarıya çok görünmeyen bir kullanım tarzıdır. Daha sonraları t-shirt, üniformanın içinden dışarı çıkmış ve direk bir dış giyim olarak, beyaz pamuklu, kısa kollu, bisiklet yaka şeklinde kullılmaya başlanmıştır. Bu kullanım tarzının altında tamamen bir toplum kurallarına başkaldırı tarzının olduğunu görmekteyiz. Çünkü o yıllarda t-shirt aslında halen bir iç çamaşır sayılmakta ve onun dışa tek başına giyilmesi de yakışsız olağandışı bir olay olarak algılanmaktaydı. Dönemin önde gelen sinema ve ses sanatçıları, Clark Gable, James Dean, Elvis Presley gibi Hollywood filmlerinde asi gençlik imajlarını pekiştirmek için t-shirt'ü kullanmışlardır. Doğal olarak da kitleleri peşlerinden sürükleyerek böyle bir akımın öncüleri olmuşlardır. Bu olaya dikkatlice bakılacak olursa t-shirt'ün çıplak olarak doğmasında bile bir dışavurum ve başkaldırı yani protest bir tavır olduğu

gözlenmektedir. Bu protest tavır o günden günümüze değin çeşitlense bile tarz olarak hiç değışmemiştir.

T-shirt'ün asıl protest bir tavırla konuşmaya başlaması baskılı t-shirt'lerle olmuştur. T-shirt'lerin düz beyaz zemini gerçek manada hareketli bir tuvaldir. Bu hareketli ve iki ayağı olan tuvale siz ne isterseniz yazabilir, resmedebilir, duygu ve düşüncelerinizi aktarabilirsiniz. O kullanıcısı tarafından belki de dünyayı dolaşacaktır. Bu gerçekten de büyük bir anlatım gücüdür.

Bu güç ilk baskılı t-shirt'ler yapılmaya başladığı andan itibaren hissedilerek toplumun çeşitli kesimlerince kullanılıp denenmiştir. T-shirt'ün protest bir yanı olması ve masum görüntüsü onu ilk önce politik arenaya çıkarmıştır. Öyleki seçmenler rahatça söyleyemedikleri şeyleri t-shirtlerin'deki sloganlarda sessizce bağırabilmekte meydanlarda kendi partilerinin t-shirtlerini giyerek düşüncelerini ifade edip yandaş toplayabilmektedirler. Tabi bu durum giydiği t-shirtler yüzünden yargılanıp hapse atılan kişilere kadar varmış ve kısıtlamalar ve sansürler t-shirtlere de uygulanmaya başlanmıştır.

Öyle ki giydiğiniz t-shirt'teki anlatımın ne kadar futursuz olacağı adeta yaşadığımız ülkenin demokratik anlayışıyla doğru orantılı bir hal almıştır. Bu gün bir ülkede umursanmayan bir t-shirt diğer ülkede sizin hapse girmenize kadar ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Özellikle de t-shirt'ünüz ülkeler ve politikacıları ile ilgiliyse.

Protest tavır sadece t-shirt'ün politik amaçlı kullanılmasıyla sınırlı değildir. T-shirtünüzü istediğiniz gibi kişiselleştirebilirsiniz. Dışavurum akımı her alanda olduğu gibi sanatta müzik alanında da kendini göstermiştir. Doğal olarak da müzik gruplarının hayran kitleleri için yaptıkları t-shirtler olağanüstü bir ilgi toplamıştır.

Müziğin eğlence amacının dışında şarkı sözleriyle mesaj verme gücünün keşfedilmesiyle 1960-70'li yıllarda hippilik akımı doğmuş ve bu akımın öncü grupları t-shirt'ün kullanımını adeta patlatmıştır. Bu protest akım, savaş karşıtı

sloganlar ve amblemlerle basılmış t-shirt'ler giyerek ,müzik gruplarını desteklemiş ve yönetime karşı adeta pasif bir savaş yapmıştır.

Müzik dünyasında t-shirt'ün anlamı çok büyüktür. Bu dünyada t-shirt sizin kim olduğunuzu belirleyen bir unsurdur. Daha sonraları arka arkaya gelen müzik akımları beraberinde bir t-shirt modasını da doğurmuş adeta bir sektörün kurulmasını sağlamıştır. Hip hop, rap, punk, heavy metal, rock, pop gibi müzik akımları kendi içlerinde de belli alt gruplara ayrılarak tarzlar oluşturmuş ve böylece çok büyük bir müzik dünyası kurulmuştur.

Özünde protest akımın ve dışavurum etkilerinin gözlendiği bu müzik dünyasında, üzerinizdeki t-shirt adeta sizin kimlik bilgilerinizi taşıyan bir künye gibidir. T-shirtünüzün baskısına bakarak sizin hangi müzik tarzını sevdiğiniz, nasıl bir kişilik taşıdığınız, düşünce sisteminizin ait olduğu grup gibi bilgilere ulaşmak mümkündür. Siz bu t-shirt'ü giyerek bu düşünceleri bu duyguları savunup bu grubun reklamını yapmaktasınız.

T-shirt'ün iletişimsel gücü keşfedilmeye başlandıkça bireysellikten çıkıp ticari firmalar tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Bu kullanım şeklini promosyon t-shirt'lerde görmekteyiz. Seyahat acentaları, içecek firmaları , otomobil firmaları gibi daha adını sayamadığımız birçok ürününü pazarlamak isteyen firma , müşterilerine üzerinde kendi firmasının logosu ve reklamı olan, promosyon t-shirt hediye ederek hem müşterilerine hediye vermiş olmakta hem de onları adeta bir ayaklı reklam panosu gibi kullanmaktadır.

Artık seyahate giderken gideceğiniz yerin reklamını yapan t-shirtlerinizle ve havayolunun size verdiği promosyon t-shirtünüzü giyebilirsiniz.

T-shirtün interaktif bir biçimde kullanılması sonucunda devamlı değişip güncellenen t-shirt baskıları bizi dış dünyaya açan bir kapı haline gelmiştir. Sabah kalktığımızda kendimizi nasıl hissettiğimize göre o gün nasıl bir t-hirt giyeceğimize

karar verebiliriz. Protest sloganlı bir t-shirt mü yoksa esprili mi ya da promosyon bir t-shirt mü ? Tamamen kendinizi t-shirtünüzle ifade edebilirsiniz.

Teknolojinin hızla gelişmesiyle gelecekte kuvvetli olasılıkla çıkacak olan kablosuz ve internet reklamlarını gösterebilen t-shirtler, siz futbol maçına giderken üstünüze takımınızın amblemini ve içecek ile hamburger firmasının reklamlarını yollayabilecektir. Ya da aklınızdaki sloganı, bir çiple t-shirtünüze bilgisayarınızın klavyesinden yazarak girebilecek, hatta t-shirtün rengine dahi karar verebileceksiniz. Toplumda ne kadar önemli biriyseniz, şirketler de sizin t-shirtünüze reklam verebilmek için birbirleriyle o kadar çok yarışacaklardır.

Bu çalışmadaki amacım aslında t-shirt baskılarının yaşamamızın bir parçası olduğunu vurgulamaktır. Görülüyor ki t-shirtün insanlığın hayatındaki yeri ve önemi hiç bitmeyecek, tam tersi giderek büyüyecek ve teknolojik ivmelenmeyle de adeta bir imparatorluğa dönüşecektir. Aslında günümüzde de devasa bir büyüklüğe ulaşmış olan t-shirt sektörü, her zaman daha da ileriye doğru gelişecektir. İnsanlık varoldukça onu, yanından bir an olsun ayırmayacak ve kendini en iyi ifade edebilen bir giyim eşyası olarak onu her zaman üstünde taşıyacaktır.

Araştırmanın birinci bölümünde T-shirt'ün genel anlamda tanımlanmasıyla beraber t-shirt üretiminde kullanılan kumaşlar ve pamuklu kumaşlarda kullanılan baskı teknikleri anlatılmıştır.

İkinci bölümde ise t-shirt baskı desenlerinin dışavurumcu gücünden bahsedilmektedir. T-shirt baskı desenlerinin amaçlarına göre sınıflandırılmasıyla, ortaya çıkan grupların incelenerek araştırılması yapılmıştır. Bu t-shirtlerden belli başlıcaları, protesto amaçlı baskılar, reklam amaçlı baskılar, sanatsal amaçlı baskılar gibi gruplara ayrılabilir.

Bunların dışında baskıların t-shirt'ü tamamen kendi kullanım amacının dışında sosyal statü sembolü yaptığı durumlar da vardır. Bunların başında ise üniforma t-shirtler gelmektedir. Ayrıca teknolojinin ilerlemesiyle t-shirt baskılarında

da çok büyük değişiklikler olmuştur.Bu konuyu da teknolojik t-shirtler grubunda incelemekteyiz.

Üçüncü bölümde ise araştırma konusuna yönelik olarak yapılan uygulama teknikleri anlatılmış ve uygulamalar resmedilmiştir.

Bu araştırmada, konunun çok geniş olması sebebiyle yalnızca baskılı t-shirt desenleri ele alınmıştır. Ayrıca bu araştırmada, gelişen teknolojilere paralel olarak t-shirt desenlerindeki son gelişmeler hakkında bilgi verilip geleceğe ışık tutması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

T-SHIRT KAVRAMI VE ÜRETİMİNDE KULLANILAN MATERYAL VE TEKNİKLER

1.1. T-SHIRT' ÜN TANIMI

Genellikle yaz mevsiminde ihtiyaç duyulan t-shirtler rahatlık ve sağlık açısından tercih edilmekle birlikte giysilerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kullanımı, temizlemesi, taşınması kolay, vücudun daha fazla hava almasını sağlayarak terlemeyi önleyen, giyildiğinde kişilerin hareketlerinde zorluk çıkartmayan ürünlerdir. T-shirt örme konfeksiyonun en kolay elde edilen ürünüdür. Buna karşın üretimi için deneyim gerekmektedir. İç çamaşırdan sonra en çok kullanılan üründür. T-shirt'ler hem unisex hem de bayan, erkek ve çocuklara yönelik olarak çok değişik model ve kumaşlardan üretilmektedir.¹

Şekil 1: Erkek ve Kadın Basic T-shirt Modeli

(Kaynak: www.sportolino.de/Erima_T_Shirts.htm, Erişim Tarihi: 10.05.2007)

¹ Robin Nelson, **From Cotton to T-Shirt**, Lerner Publications Company, Minneapolis, USA, 2003, s.4

Bu giysinin T formunda olmasından dolayı adının T-shirt olarak adlandırıldığı düşünülmektedir. Türkçe’de t-shirt’ün karşılığı olan “Fanle” sözcüğü Türk Dil Kurumu’na göre Türkçe’ye İtalyanca “phanella” sözcüğünden geçmiştir.

Tanımı, genellikle ince pamuk ipliğinden dokunmuş, ten üzerine giyilen iç çamaşırıdır.²

1.2. T-SHIRT ÜRETİMİNDE KULLANILAN ÖRME KUMAŞLAR VE ÖZELLİKLERİ

T-shirt’ler genellikle örme kumaştan yapılmaktadır. Özellikle kol bölgeleri dokuma kumaşla zenginleştirilebilmektedir. Bunun yanında örme süprem kumaştan ve örme interlok kumaştan yapılabilmektedirler. Örneğin; lacoste firması T-shirt üretiminde genellikle interlok kumaş kullanmaktadır.

İnterlok kumaş; genellikle %100 pamuktan yapılmaktadır. Kumaşın elde edildiği pamuk ipliklerinin boyu (20/1) ne, (30/1) ne, olabilmektedir. (30/1) ne ring ipliğinden yapılan kumaş daha kalitelidir. (40/1) ne ring ipliklerinden yapılan kumaş ise daha pahalı ve parlak görünümlüdür.

İpliğin örücü elemanlar yardımıyla, ilmek formuna getirilmesi ve oluşan ilmeklerin birbiri ile enine ve boyuna yönde bağlantılar oluşturulmasıyla örgü kumaş yüzeyi elde edilmektedir. İlmeklerin birbiri ile bağlantı şekli yardımcı örgü elemanları ile zenginleştirilerek kumaş görünüşü, elastikiyeti ve tuşesi değiştirilebilir. Temel örgü elemanı ilmekten başka yardımcı örgü elemanları olarak askı ve atlama hareketleri kullanılmaktadır.

Örme kısaca; İpliklerin tek başına ya da topluca çözümler halinde örücü iğne ve yardımcı elemanlar vasıtasıyla ilmekler haline getirmesi, bunlar arasında da yan

² <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=fanila>, Erişim Tarihi:05/05/2007

yana boylamasına bağlantılar oluşturulması ile bir tekstil yüzeyi elde etme işlemine denir.

Örme kumaşlar, kullanılan iplik ve makina özellikleri ile diğer dokuma kumaş türlerinden farklılıklar gösterirler.Örme ile elde edilen kumaşlarda diğer tekstil yüzeylerine göre boyut stabilitesi yönünden daha esnek, daha elastik, daha yumuşak ve daha dolgun bir yapıya sahiptirler.³

T-shirt Üretiminde Kullanılan Örme Teknikleri Şunlardır :

Tek İplikli (Atkı yönlü)Örmecilik(Çözümlü Örme)

Tek tek iğne hareketli atkı yönlü örmecilik

Topluca İğne hareketli atkı yönlü örme

Trikot çözgümlü örme

Raşel çözgümlü örme

Kroşet çözgümlü örme

Düz örme (triko)

Yuvarlak örme

Düz kulier örme

Yuvarlak kulier örme

Örme Kumaşların İsimlendirilmesi:

Örme kumaşlar teorikte ve pratikte farklı kriterlere göre çeşitli şekillerde isimlendirilmektedir.

Bu isimlendirmeler:

- a) Örme tekniğine
- b) Yüzey görünümüne
- c) Örölmüş olduğu makine çeşidine
- d) Kullanım yerlerine
- e) İplik malzemesine göre yapılır

³ David J.. Spencer, **Knitting Technology**, Woodhead Publishing Ltd. Pennsylvania, U.S.A , 2001, s.103

Örme Kumaşların Sınıflandırılması:

Örme kumaşları iki ana sınıfa ayırabiliriz. Bunlar:

a) Atkı (tek iplikli) örme kumaşlar

1- Genel karakterli

2- Düz örme makinaları

3- Yuvarlak örme makinaları

b) Çözümlü örme kumaşlar

Her bir kumaş üretiminde farklı makinalar kullanılır ve farklı tipte kumaşlar üretilir. **Atkı örme** kumaşlara örnek olarak kazak ve çoraplarda kullanılan tipler, **çözümlü örme** kumaşlara ise kadın iç çamaşırı, jarseleri, perdelik kumaşları ve dantelleri örnek olarak verebiliriz. Konumuz içerisinde tüm örme çeşitlerine değinilmeyecek sadece pamuklu örme çeşitlerine değinilip, genellikle atkı örme kumaşlardan bahsedilecektir.

Atkı Yönlü Örme:

Atkı yönlü örme tekniğinde örme ipliği örme iğnelerinin üzerine enine doğru bir hareketle sırayla yatırılır. Örme ipliği tek tek sırayla makine üzerindeki bütün iğnelere geçer ve bütün iğnelerin hareketi ipliğin hareketi ile uyumlu bir şekilde düzenlenerek ilmekler ve örme kumaş oluşturulur. Atkı yönlü örme ürünleri üç şekilde olabilir.

1- Triko (düz örme) makinalarında yarı biçimlendirilmiş veya tam biçimlendirilmiş giysi parçaları olarak üretilebilir.

2- Triko (düz örme) makinalarında açık en kumaş halinde üretilebilir.

3- Yuvarlak örme makinalarında tüp şeklinde üretilebilir.

Atkı Yönlü Örme Kumaşlar:

Atkı yönlü örme kumaşları; a)Düz örme kumaşlar b)Yuvarlak örme kumaşlar olarak ayırabiliriz. Düz örme triko kumaşlarda genellikle yön ve karışımları kullanılmaktadır. Bu yüzden fazla incelenmeyecek ve pamuk ipliğinin çalışıldığı yuvarlak örme kumaşlar üzerinde durulacaktır. Atkı yönlü örme kumaşları sıralarsak

Haroşa kumaşlar, Çift katlı örme kumaşlar, ilave iplikli atkı örme kumaşlar, astar kumaşlar, krep bürümcük örme kumaşlar diye adlandırabiliriz.⁴

Düz Örme Kumaşlar:

Düz örme makinasında tüp şeklinde değil de düz olarak üretilen iki kenarlı kumaştır. Genellikle kışlık dış giyim eşyası ve aksesuarları olarak, yün ve yün karışımı ipliklerle üretilmektedir.

Yuvarlak Örme Kumaşlar:

Yuvarlak örme kumaş, örücü elemanların bir daire şeklinde yerleştirildiği yuvarlak örme makinelerinde helezonik bir şekildeilmek sıraları oluşturarak tüp şeklinde üretilen örme kumaşlardır. Bu kumaşların kullanım alanlarının daha çok iç giyim ve yazlık spor giyim çeşitlerine yayılmış olması pamuk ve pamuk karışımı ipliklerin bu makinalarda en fazla kullanılan iplikler olmasına neden olmuştur. Özellikle iç giyim için üretilen kumaşlarda tamamen örme pamuk ipliği kullanılmaktadır. Bunun dışında yazlık T-Shirt, Lacost, Sweat-shirt vb. giysilerin kumaşlarında da % 100 pamuk iplikleri kullanılmaktadır. Son yıllarda meydana gelen değişikliklerle yuvarlak örme kumaşlarda hem moda unsuru olarak hem de performansları arttırmak için pamuk ipliği ile poliester, vizkon, elastik lifler çeşitli oranlarda karıştırılarak kullanılmıştır.

⁴ Spencer, a.g.e. , s.120

Şekil 2: Yuvarlak (tüp) Örne Makinası Örneği

(Kaynak: www.tekstilportal.com/ayrinti.asp?id=17986, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Yuvarlak örme kumaşlara çeşitli örnekler verebiliriz: Bunlar

- a) Süprem örme kumaş
- b) Lakost örme kumaş
- c) Pike örme kumaş
- d) İki ve üç iplik örme kumaş
- e) Peliş örme kumaş
- f) Vanize örme kumaş
- g) Ringelli (enine çizgili) örme kumaş
- h) Ribana örme kumaş
- ı) İnterlok örme kumaş
- i) Selanik örme kumaş
- j) Barelit örme kumaş
- k) Balıkağı örme kumaş
- l) Çapraz hortumlu örme kumaş
- m) Rölyef örme kumaş
- n) Ajur (aktarmalı) örme kumaş vb. örnekler verilebilir.

Pamuk liflerinin içinde yağ, mum, pektin, hemiselüloz ve proteinler gibi yabancı maddeler bulunmaktadır ve sarımsak bir renge sahiptirler. Liflerin arasında

ise hasat ve ırır işlemleri sırasında karışmış olan yaprak, kaza, çekirdek kabuğu gibi yabancı maddeler bulunmaktadır.⁵

Bu yabancı maddeler yalnız pamuklu mamln görünümünü bozmakla kalmamakla, liflere hidrofob bir karakter kazandırdıklarından, boyama, basma veya apre gibi yaş terbiye işlemlerinin yapılmasını da zorlaştırmaktadırlar. Bu nedenle örme kumaş terbiyesine genellikle bu rahatsız edici yabancı maddeleri uzaklaştırmakla başlanır. Örgü kumaşlara uygulanabilecek n terbiye işlemlerinin en önemlileri;

Ham kontrol, bazik işlemler (hidfilleşme), ağartma, optik beyazlatma ve merserizasyondur.

Örgü kumaşların boyama işlemleri genellikle reaktif boyar maddeler kullanılarak yapılmaktadır. **Reaktif boyar maddeler** diğer bütün boyar maddelerden farklı olarak lif molekülleriyle reaksiyona girebilen ve liflere gerçek kovalent bağlarla bağlanabilen boyar maddelerdir. Pamuklu baskıcılığına ait genel bilgiler; pamuklu baskıda kullanılan boyarmaddeler ve pamuklu baskıda kullanılan teknikler olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.⁶

Pamuklu mamullerin boyanmasında kullanılan boyarmaddeler,baskı içinde uygunluk taşırlar. Pamuklu baskıda yaygın olarak kullanılan boyarmaddeler;

- 1) Pigment boyarmaddeler
- 2) Reaktif boyarmaddeler
- 3) Kp boyarmaddeler
- 4) Direk boyarmaddelerdir

Bu boyarmaddeler içinde T-shirt baskılarında en fazla kullanılanlar, pigment ve reaktif boyarmaddelerdir.

⁵ Nelson, a.g.e., s.6

⁶ Nelson, a.g.e., s.12

Direk boyarmaddeler; düşük yaş haslıkları ve yüksek süstantiflikleri nedeniyle yıkama işleminde beyaz yerlerin kirlenmesine yol açmaları ve bir çoğunun azo boyarmaddesi olmasına bağlı olarak bazılarının Eko-tex 100 standartlarına uygunsuzluğu nedeniyle , baskıda önemini yitirmiş bir boyarmadde sınıfıdır.

Küp boyarmaddeler ile baskı, özellikle aşınabilir reaktif boyarmaddeler üzerine renkli aşındırma baskılarda önemli bir alternatiftir. Baskı, bölgesel bir renklendirme olayıdır. Boyarmaddenin elyafa nüfuzu ve fiksajı için boyamada olduğu gibi sulu çözeltiler yoktur. Boyarmaddenin tekstil mamulüne daha sabit bir şekilde aktarıldığı kıvamlı baskı patları söz konusudur.

Baskıda kumaşa aktarılan pat içinde, kumaşta istenilen derinlikte renk tonu meydana getirebilecek kadar boyarmadde bulunmak zorundadır. Bu durum pat içindeki diğer kimsayallar için de geçerlidir.

Baskı patındaki konsantrasyonun yüksek olması zorunluluğu yüzünden, suda çözünen baskı boyaalarının çözünürlüklerinin çok yüksek, suda çözünmeyen baskı boyaalarının ise dispers olma yeteneklerinin çok iyi olması gerekir. Boyarmaddenin uygun çözücüler yardımı ile çözünürlüğünün artırılması çok önemlidir.

1.3.T-SHIRT BASKISINDA KULLANILAN TEKNİKLER

1.3.1. Film Baskı

Film baskının "Screen Printing" terimi "Stencil" (Şablon) baskıya dayanmaktadır. Herhangi bir yazı ve şeklin kağıt veya başka bir yüzeye kesilerek çıkartılması ve açık kalan yerlerden boyanın geçirilmesiyle istenen desenin altaki yüzeye aktarılmasıdır.

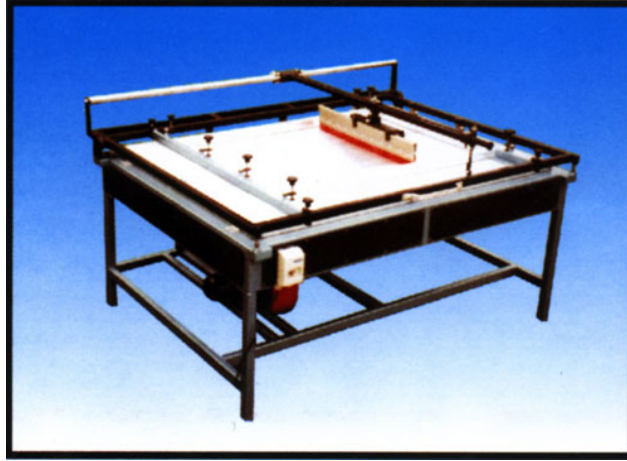
Bu baskı tekniği, vatanı olan Japonya'dan, Amerika'ya oradan da Avrupa'ya yayılmıştır. Asırlardır kumaşlar, Çin ve Japonya'da şablonlarla basılmıştır. İlk

zamanlar, kullanılan kâğıt, deri ve metal şablonlarla, figürleri bağlantı izi bırakmaksızın basmak mümkün olmamıştır. Çünkü şablon izleri, şablon yüzeyinde belirli aralıklarla kalmıştır. Uzak doğuda eskiden kullanılan bu şablonlar üzerine kâğıttan kazınmış figürler yapıştırılarak bu figürler sayesinde bağlantı izi bırakmadan baskı yapılabilir hale getirilmiştir. Baskıların bağlantı izi olmaksızın yapılabilmesi için, çerçeve üzerine monte edilmiş, taşıyıcı ve boya geçirici, gözenekli bir yüzey kullanılır. Bu yüzey, dokuma iplikleri, doğal ve sentetik elyaflarla yapılan ince dokulardan oluşmaktadır. Bu dokulara **Gaze** yani **Elek Bezi** denmektedir.

İpek gazeler, kaymayan, döner iğne tekniği ile yapılan dokulardır. Daha sonraları, şablon baskı için doğal ipekten özel gazeler yapılmıştır. Çünkü bunlar özel yapıları, renk geçirme özellikleri, sağlamlık ve genişliği nedeniyle şablon baskı metoduna uygundur. Ayrıca paslanmaz çelik gibi metal gazeler, baskı boyalarının kuvvetli alkalilerine daha da dayanıklıdır. Sentetik elyafın ortaya çıkmasından sonra, bunun yüksek kimyasal direnç, esneklik ve sağlamlık gibi üstün nitelikleri yüzünden ipek gazeler önemini kaybetmiştir. Gazeler saf ipek, naylon, perlon ve metal kumaş tabir edilen bir nevi tülüdür. Bu tülün elek gibi delikli oluşundan bu baskı türüne **Elek baskı** denilmiştir.

Serigrafi baskı özellikle reklam baskılarında kullanılan bir baskı tekniğidir. Çünkü kâğıdın yanı sıra cam, porselen, tahta, plastik, deri, kumaş gibi malzemelere baskı yapabilmektedir. Serigrafi tezgahlarının bir ucu herhangi bir çalışma masasını, öteki ucu baskı eleğini sıkıştırarak basit bir menteşe-kıskaç aparatından tam otomatik serigrafi makinelerine kadar pek çok düzeneği kapsamaktadır. Gelişmiş tezgahlar vakumlu olarak üretilirler. Vakumlu tezgahlar üzerine baskı yapılan maddelerin kaymasına ve oynamasına izin vermediği için temiz ve net sonuç elde edilmektedir. Elektrikli vakum düzeneği, üzeri sık deliklerle delinmiş bir masanın altına, delikleri kapsayacak şekilde emici bir motor sisteminin yerleştirilmesi ile elde edilmektedir. Baskı sırasında deliği taşıyan kol masaya indiğinde vakum devreye girer ve masanın üzerindeki baskı maddesini çekerek masaya yapıştırır. Elek masadan kalkınca emici devre dışı kalır. Hacimli maddeler üzerine baskı yapılırken vakuma gerek kalmaz. Yarı otomatik serigrafi tezgahları, el ve manivela sistemi ile baskı yapan serigrafi

makinesidir. Baskı çerçevesini dengeleyen vakumlu bir kağıt tutucu vardır. Temiz bir iş basmak için makinenin kolu aşağıya doğru çekilir. Rakle bağlaması ise manivela ve otomatik bir yay tertibatı ile olur.

Şekil 3: Yarı Otomatik Serigrafi Masası

(Kaynak: www.amit.pl/oferta.php, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Otomatik serigrafi baskı makineleri yüksek hızda serigrafi baskısı için gerekli malzemeyi taşıma ve geniş yüzeyleri basmak için kullanılan makinelerdir. Bu makinede, silindir ve merdane yoktur. Resim transferi dahil aynı elle baskı makinesi gibidir. Bu makine ile hızlı üretim ve geniş yüzeylere baskı yapmak mümkündür.⁷

⁷ Frank Cost, **The New Medium of Print: material communication in the Internet age**, Cary Graphics Arts Press, New York, 2005, s.202

Şekil 4: Film Baskı (Screen Printing) Makinası Örneği

(Kaynak: <http://www.trade-express.com/product-popup.pl?pcode=18979>, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Silindirik yüzey baskı makinesi yüksek metrajlı işler ve esnek malzemelerin baskıları için uygundur. Otomatik ve yarı otomatik makinelerle çalışma prensibi aynıdır. Bu makinede rakle ve şablon çerçevesinin üzerine boya gelmesiyle ve basılacak konik malzemenin hareketi ile baskı gerçekleşmektedir.

Şekil 5: Ahtapot Baskı Makinası

(Kaynak: <http://www.zeynep.com.tr/tur/html/parcabaski.html>, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Şekil 6: Serigrafi Pozlama Makinası Örneği

(Kaynak: <http://www.bil-mak.com/serigrafi%5B1%5D.jpg>, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Bu düzeneklerin seçimi, amacı ve mekan olanaklarına bağlıdır. Dar mekanlar tek kişilik atölyelerde kağıt dolabı, çalışma masası, serigrafi tezgahı ve ışıklı masa olarak kullanılan çok amaçlı bir masadan veya güvenli bir lamba düzeninden yararlanılmaktadır. Masanın iç yapısı tabana doğru konik bir yapıda olmalı ve mat beyaz boya ile boyanmalıdır. Masanın yüksekliği iç ortada bulunan lambanın üst seviyesinden cam yüzeyine kadar 50-60 cm. olmalıdır. Bunlar poz süresini ve poz kalitesini etkileyen etmenlerdir. Pozlama işleminde ultraviyole lambalar, ark lambaları, opal 300-500 W. normal lambalar, aynalı projeksiyon lambaları ve Philips UV flor 20 W. ve metal halojen, Philips HPR 125 lambaları kullanılabilir. Pozlama sırasında mutlaka poz saati kullanılmalıdır. Poz saati, test edilerek belirlenen pozlama süresine geçmesini önleyen, süre tamamlanınca kendiliğinden kapanan mekanik bir saat gibidir.

Metal halojen lamba sistemi ile çalışan kontak kopya şasesi, yüksek vakum ile kopya yapabilecek şekilde imal edilmiştir. Modern bir cihaz olan kopya şasesi tire ve tramlı bütün serigrafi baskı kalıplarını uygun şekilde kopya yapabilmektedir.⁸

Şablon Hazırlamak İçin Kullanılan Alet ve Malzemeler

1) Gaze : Gaze için dört tip doku uygundur : İpek, polyester, polyamid ve metal Bunlardan polyamid tipi elyaf en yaygın olanıdır.

a) İpek gaze : Titizlikle üretilir ve gayet muntazam iplik dokularına sahiptir. İpektan yapılan şablonların alkaliye karşı hassas oluşları, olumsuz bir niteliktir. Hassas bir şekilde üretilen bu şablonlarda, şablonların vaktinden önce deforme oluşları, çoğunlukla baskı esnasındaki alkali tesirlerin yanı sıra baskıdan sonra yeterince temizlenmeyip yanlış işlem görmesindedir. Uzun bir zaman sonra alkali boya kalıntılarının şablon üzerinde kurumması nedeniyle gaze bozulur.

b) Polyester gaze (terylene) : Polyester gaze, sentetik polyester elyaftan yapılır. İplik çok sayıda ince elyaftan oluştuğu için çok elyafli iplik olarak bilinir. Asitlere karşı dayanıklı aynı zamanda alkali ve organik çözücülere karşı dirençlidirler. Isıya karşı da hassasiyet göstermezler. Dolayısıyla iyi baskı yapabilir ve sıcaklık 100° ye çıksa bile fire vermezler. Uygun bir polyester gaze numarası seçerek, boyayı çabuk emen malzemeler üzerinde dahi en mükemmel sonuç elde edilir. Makine baskılarında kullanıldığı gibi, masa baskıları için de kullanılırlar. Boya emme kabiliyetleri çok düşüktür. Bu nedenle net baskı elde etmek için, son derece ince boya tatbiki gerekmektedir.

c) Polyamide gaze (nylon) : Nylon ve perlon polyamid elyaftır. Çok sağlam olması nedeniyle en ağır şartlarda dahi kullanılabilir. Tek tek nylon ipliklerden oluşan dokulara tel iplikli dokular denir. Yüksek gerilme gücü, sağlamlığı, nem kapma azlığı, iyi boya geçirgenliği, esnekliği ve en ince gözenekli dokuya sahip oluşu, bu gazenin üstün niteliğidir. Nylon dokular, çok sık

⁸ Malthilda V. Schwalbach, James Alfred Schwalbach, **Silk-Screen Printing for Artists and Craftsmen**, Dover Publications, 1980,N.Y., s.17

olabildiklerinden, ince bir boya tabakası sağlarlar. Bu özellik, süratli baskı makinelerinde yapılan üst üste yaş baskılar için çok yararlıdır. Özel işlerde kullanılan küçük gözenekli naylon gazelerden boya, rakleyi kuvvetle bastırmaksızın ince bir tabaka halinde geçer. Bu yüzden astar bezi kullanılmadan doğrudan doğruya makinedeki kumaşa baskı yapılabilir. Şablonlar, baskı işleminde yan yana ve birbirini izleyen bir sistemde olduğundan, seri baskı imkanı vardır.

d) Metal gaze : Bronz ve metal paslanmaz çelik tellerden oluşur. En önemli özelliği esnekliğinin çok az olmasından dolayı trikromi baskıya son derece uygun olmasıdır. Bu büyük avantajına karşın sert dokumasının çabuk gevşemesi, kolayca bükülmesi veya kırılması dezavantajlı taraflarıdır.

İplik Sınıflandırması ve Elek Numaraları:

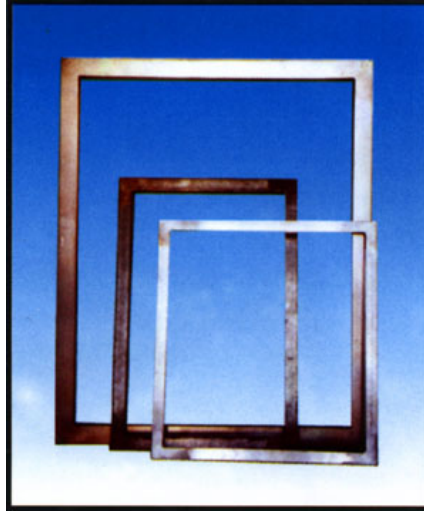
İplik cinsi Monofil ve Multifil olarak ikiye ayrılır. Tek parçadan oluşan ipliklere monofil adı verilmektedir. Ana özelliği olarak pürüzsüz bir iplik yüzeyi göze çarpar. Ve buna bağlı olarak fevkalade boya geçirgenliği, yüksek sürtünme dayanıklılığı, yüzey baskısında keskin kenarlar ve baskı sonrası eleğin kolay temizlenmesi gibi avantajlar getirmektedir.

Sentetik dokumaların çoğu polyesterin haricinde monofildir. Multifil ipliklerde ise bükülmüş iplikçiklerden oluşmaktadır. Doğal ipek ve polyester bu tip ipliklere birer örnektir.

Dokumada eleğin sıklığı, seyrekliği, amaca ve isteğe uygunluğu bu sayılarla ilişkilidir. 43 ten 200'e kadar numaralarla gösterilen bu sayılar genellikle kalite harfi ile birlikte gösterilir. Bunlar; S (Small - ince) M (Medium - orta kalınlık) T (Thick - kalın) HD (Heavy Duty- çok kalın) Uluslararası elek dokumaları standartları bu dört ayrı kalınlıktadır. Bu özelliklerin baskıya yansımaları farklı sonuçlar vermektedir. İplik kalınlıkları arttıkça iplikler arası boşluklar yani boya geçecek alanlar azalmakta, buna karşın baskı üzerinde oluşan boya film tabakası kalınlığı artmaktadır.

Özellikle tramlı , çizgisel, ince dokulu hassas çalışmalar ve ince karakterli yazılarla trikromi baskılarda yüzeyin özelliği de hesap edilerek mümkün olduğunca yüksek numaralı elekler tercih edilmelidir.

2) Çerçeve : Şablon yani gazenin gerildiği metal veya tahta çerçevedir. Tahta çerçevelerin kalınlığı büyüklüğüne göre 5-8 cm olmalıdır ve bağlantı yerleri köşebent demiri ile sağlamlaştırılmalıdır.

Şekil 7: Çerçeve Resmi Örneği

(Kaynak: www.amit.pl/oferta.php, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

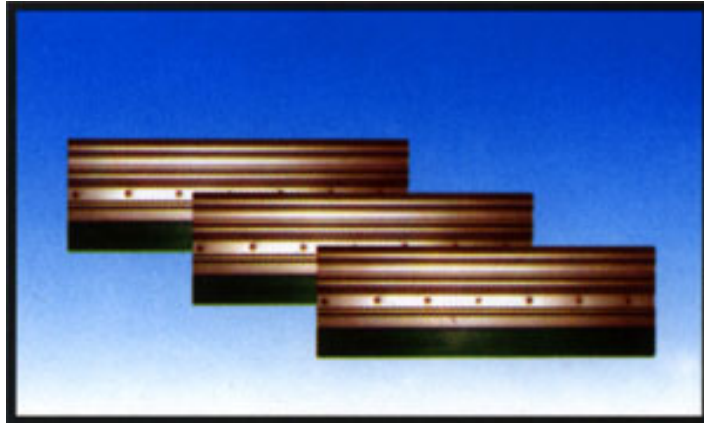
Bütün şablonlar doku türünün gerilim yüzdesi hesaba katılarak, davul sıklığında gerilmelidir. Naylon ve ipek gazelerde ancak ısıtılmak suretiyle son gerilim sağlanır. Ayrıca gaze ipliklerinin tamamen paralel olması gerekmektedir.

Gazeler, metal çerçevelere bir yapıştırıcı vasıtasıyla geçirilmelidir. Yapıştırıcılar aynı zamanda tahta çerçeveler için de kullanılmaktadır. Gazenin çerçeveye iyice yapışmasını sağlamak için, çerçevenin alt kenarına bol miktarda yapıştırıcı sürülmelidir. Çünkü çerçevenin alt tarafı, diğer yanlarına oranla daha çok dış etkiler altında kalmaktadır.

3) Rakle : Serigrafi baskıda hazırlanmış olan elek üzerine dökülen boyayı sıyırarak gözeneklerden geçmesini ve istenen yüzeyde baskının gerçekleşmesini sağlayan temel gereçlerden biridir.

Rakle lastiği kauçuk esnekliğine sahiptir ve aşınma ve sürtünmeye karşı dirençlidir. Rakle lastikleri kullanıldıkları yüzeylere göre sert veya yumuşak olmalıdır. Sert yüzeylerde yumuşak, yumuşak yüzeylerde ise sert rakle kullanılmalıdır ve şablon üzerinde rakle ortalama 75 derece eğimle çekilmelidir.

Rakleler baskı materyalinin şekli ve cinsi, baskı yüzeyinde oluşturulmak istenen boya kalınlığı, basılacak resmin veya şeklin özelliği, kullanılacak boyanın cinsi, kullanılacak eleğin numarası gibi niteliklere bağlı olarak lastik ve kauçuktan değişik ağız profillerinde kesilmiş gereçlerdir. Bu lastik veya kauçuk profiller ahşap veya metalden (tercihen alüminyum) tutacıklara sıkıştırılarak kullanılır.

Şekil 8: Rakle Resim Örneği

(Kaynak: www.amit.pl/oferta.php, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Beş değişik rakle profili vardır :

1) Kenarları yuvarlatılmış profil : Kalın boya film tabakası ve örtücü boya gerektiren baskılarda kullanılmaktadır.

2) Bir kenarı dik, öteki kenarı eğik profil : Cam, seramik ve metal yüzeylere baskıda kullanılmaktadır.

3) Sivri uçlu "V" tipi profil : Tam ve yarı otomatik baskı makinelerinde ve silindirik baskı düzeneklerinde kullanılır. bu tip bir profil elle yapılan baskılarda kullanılacak olursa sıyrığaç baskı ve elek yüzeyine tam dik olarak tutulmalıdır.

4) Tam yuvarlak ağız yapılı profil : Çok emici ve fazla boya verilmesi gereken tekstil yüzeylere baskı için kullanılmaktadır.

5) Kenarları dik açılı profil : Çok amaçlı ve yaygın olarak kullanılan bu profil cam, porselen, kağıt-karton , fiber, metal, kumaş ,PVC v.b. gibi yüzeylerde ve ince çizgi ve tram gerektiren baskılarda kullanılmaktadır.

Bu profillerin baskıda kullanılabilmesi için çeşitli yapılarda taşıyıcı ve sıkıştırıcı bir baskı gereğine gereksinim vardır. Bu taşıyıcılar genellikle ahşap ve alüminyumdan yapılmaktadır. Uzunluğu 40 cm. den fazla olan raklelerde mutlaka alüminyum tercih edilmelidir. Sıyrığaçların yapısı, iki elle dengeli olarak kavranması, elek ile baskı yüzeyine verilecek olan güç ve sıyrığacın eğimi baskının başarısını etkileyen unsurlardır. Elek yüzeyine 70 veya 45 derece arasında bir eğimle tutulması gereken sıyrığacın lastik kısmı sıyırma sırasında bükülmemelidir ve sıyrığaç elek yüzeyinin her noktasını sıyırmalıdır.

4) Foto emülsiyonu : Serigrafi yönteminde baskı işlemi çerçeveye gerilen elek üzerinde yapılacak bazı işlemlerle yüzeyde boya geçiren ve geçirmeyen alanların oluşturulması ile mümkün olur. Bu çalışmaya şablon veya kalıp hazırlama aşaması denir.

Şablon yada kalıp hazırlama çalışmalarında salt bu teknik için hazırlanan değişik emülsiyonların dışında çeşitli malzemelerle farklı uygulamalar yapılabilmektedir. Bu formüller de polyvinyl alkol ve bazı plastik bileşimler kullanıldığı gibi jelatin, balık ve kemik tutkalı içine krom tuzu ilavesiyle de foto tabakası elde edilebilir. Foto tabakaları pozlandırmadan sonra su içinde çözülmez.

5) Serigrafi boyları : Akrilik ve polistrol gibi plastik baskı materyalleri üzerine yapılması gereken baskılar için seçilen boyalarda, iyi yapışma, çabuk kuruma ve yüksek ışık dayanıklılığı gibi özellikler aranır.

Bez üzerine, özellikle ufak masa bayrakları, flamalar ve benzeri materyaller üzerine yapılacak baskılar için özel kumaş boyları seçilir. Polietilen veya polyester gibi malzemeler üzerine yapılacak baskılar için özel polietilen mürekkepleri vardır. Bunlar, polietilen yüzeylere iyi tutunan ve kolay çıkmayan mürekkeplerdir. Cam ve metal gibi yüzeylere parlak ve dayanıklı baskı yapılmak istenirse; özel olarak imal edilen yüksek yoğunluklu boylar kullanılmaktadır.

Serigrafi Baskıda Şablon Hazırlama Tekniği

1) Önce, gaze ışığa karşı hassas bir tabaka ile örtülür. Sonra, desen gaze üzerine negatifleri pozlandırarak geçirilir. Banyoda, pozlanmayan kısımlardaki emülsiyon yıkanarak çıkarılır. Pozlanan kısımlardaki emülsiyon tabakası da lakla kuvvetlendirilir.

2) Hazırlanan desenin negatifleri pozlandırılarak kopya edilir. Desenin bulunduğu kısımlar ışık geçirmeyen bir boya ile örtülür. Bu şekilde hazırlanan negatiflerin pozlandırılmasıyla, desen şablona kopya edilir. Pozlandırdıktan sonra çözücülerle sökülür. Sonunda da bütün şablonun üzerindeki foto emülsiyonu yıkanarak çıkarılır.

3) Şablon kolay çözülen saydam bir lak ile kapatılarak orijinal üzerine konulur. Basılması gerekmeyen kısımlar boya tutan bir dek strin ile boyanır. Basılması gereken kısımlar çözücüler yardımıyla sökülür. Böylece desen ortaya çıkmış olur.

4) Desen doğrudan doğruya gaze üzerine çizilir. Baskı anında, boyanın geçmemesi gereken negatif alanlar, lak veya uygun bir çözelti ile maskelenir. Kopya yapımında karbon ark lambalarından istifade edilir.

Renk süzme işleminde kırmızı renkli bir asetat vardır ki bu özel grafik şablon baskıda kullanılan bir asetattır. Asetat desen üzerine konur ve desen bir bıçakla alttaki malzemeye zarar vermeksizin lak tabakasından kesilir. Kırmızı lak tabakasının, desen basılmayacak alanları asetattan çıkartılmaktadır.

Reprodüksiyon makinesi renkleri süzme işleminde kolaylık sağlar. Reprodüksiyon makinesinin getirdiği başlıca avantajlar desenin ebadını değiştirebilmesi ve ince efektler sağlayabilmesidir.

Yarım ton efektler ve gölgeler ise makine kullanmaksızın temin edilebilir. Gölgeler, kâğıt, ya da yüzeyi dokulu folye üzerine istenilen şekilde yumuşak kalem, lito veya yağlı tebeşir, yumuşak grafik kalem ile yapılabilir. Hazırlanan desenler, ışığa karşı hassaslaştırılmış grafik filmler üzerinde iki kez kopya edilerek daha iyi bir görüntü elde edilebilmektedir. Kopya için, kuvvetli bir ışık kaynağı bulunan uygun boyutlu kopya donanımı ve bir kopya çerçevesine gerek vardır. Negatif, gazeye şeffaf bir yapıştırıcı şerit ile akslar çakıştırılarak tespit edilir.⁹

Gazenin desene ait olmayan boşlukları mat kâğıt veya metal folye ile kaplanır. Pozlandırmanın iyi olabilmesi için şablon gazesi ile, destekleyici tahta blok arasına ışık geçirmeyen bir malzeme (Siyah kâğıt vs) konması da gerekir. Sonra pozlandırma yapılmaktadır.

Vakum sistemi ile çalışan kopya çerçeveleri gaze ile negatif arasındaki havayı çekerek desendeki en ince detayların net çıkmasını sağlar. Kopya makinelerinde bulunan negatif, tam otomatik veya yarı otomatik olarak kısım kısım pozlandırmalarla çoğaltılır ve desenin bütünü elde edilir. Pozlandırma süresi bazı durumlara göre değişebilir. Bunlar : Emülsiyonun kalınlığı ve bileşimi ışık kaynağının kuvveti ve ışığın şablona olan uzaklığı olabilmektedir. Kopya kalitesi, ışığın şiddeti, ışığın verdiği ısı ve poz süresine göre değişir. Laklamadan banyoya kadar olan bütün işlemler sarı ışıklı odada yapılmaktadır.

⁹ Schwalbach, a.g.e., s.37

Banyosu yapılan şablon, mümkün olduğu kadar kısa zamanda kurutulmalıdır. Ancak hava cereyanı direkt olarak şablona verilmemelidir. Kurutma dolabındaki hava çok sıcak ve nemli ise dolaplara havalandırma tertibatı konur. Şablonların 30° kuru hava ile çabucak kurutulması sağlanmalı, yüksek sıcaklıktan sakınmalıdır. Basılacak malzeme ile şablonun iyi temas kurması için, laklanmış yüzeyin kesinlikle gergin ve düzgün olması şarttır.

Özel yapıştırıcılar yardımı ile bitmiş şablonlarda değişiklikler de yapılabilir. Lak tabakası sökülmüş şablonlar, genellikle zayıftırlar, çok iyi temizlenmiş olsalar bile ancak ikinci derecedeki işler için kullanılabilirler. Şablonlar pozlanmadan önce sıcak su içine yatırılır veya sıcak duş altına tutulursa, tabakayı sökmek mümkün olur. Basılacak malzemeyi sabit tutmak için yapıştırma metodu uygulanır. Bu nedenle masalar, yün, keçe, kumaş, mumlu kumaş, lastik ve kimyasal maddelere dayanıklı sunî kauçukla kaplanır. Basılan malzemeye boya geçirildiği zaman oluşan nem, konturların lekelenmesi, bozulması ve baskının iyi olmaması gibi problemler doğurursa da bu güçlükler naylon gazeler kullanılarak giderilir. Bilinmelidir ki ince boya tabakaları kumaşın yüzeyinde kalır ve elyafı kimyasal bir bağ kuramaz yani etkili olamaz.

Son olarak şablon, basılacak malzeme üzerine yerleştirilir ve baskı gerçekleştirilir. Ayrıca şablonlar baskı işlemi bittikten hemen sonra ılık su ile el duşu ve süngerle temizlenmelidir.

Serigrafi Baskı Hataları Nedenleri ve Giderilmesi

Çerçeveye gerili elek üzerinde yer yer potlar veya gevşemeler olması;

- Elek düzgün gerilmemiştir, eleği çerçeveye tutturun elemanlar ve sıkıştırma düzenekleri gözden geçirilir.

Emülsiyonlar sökülürken elek üzerinde açılmalar, emülsiyon tutmaması;

Emülsiyon sürülüp kurutulmaya bırakıldığında yer yer akmalar, yığılmalar, kusmalar görülmesi;

- Emülsiyon sürülürken sıyrıcının eğimi iyi ayarlanmalı ve elek yüzeyinde ancak gözenekleri arasında kalabilecek kadar emülsiyon kalmasına izin verilmelidir.

Tasarlanan, istenen işin etrafında açılmalar ve istenmeyen dökülmeler;

- Poz süresi az tutulmuştur. Süre artırılmalı ve yeniden ayarlanmalıdır.

Pozlama, yıkama ve kurutma gibi işlemler yapıp baskıya geçildikten sonra basılan işin kenarlarında boya almayan yerler olması;

- Emülsiyonlu alanlardan sızan jel artıkları açılan alanları tekrar kapatır.

Giderilmesi için eleğin yeniden iyice yıkanması gerekir.

Baskı sırasında elek, üzerine baskı yapılan maddeye yapışması;

- Eleğin yüksekliği iyi ayarlanmamıştır veya boyanın viskozitesi fazladır.

Yükseklik ayarı ve boyanın kıvamı gözden geçirilmelidir.

Baskı sırasında basılması gereken yerlerin dışına taşmalar görülüyor;

- Boya kıvamı normalden çok incedir. Rakle çekim alanı çok dardır veya dar tutulmaktadır, boya baskı alanına geriye akmakta ve ikinci çekim sırasında fazla gelen boya taşmalara neden olabilmektedir. Giderilmesi için boya kıvamı artırılır, rakle çekim alanı uzatılır ve boyanın geriye akması önlenir.

Baskının sağ ve sol kenarlarında boya almayan yerler görülüyor;

- Basılacak iş eleğe göre büyük, elek işe göre küçük veya rakle kısa seçilmiştir. Rakle eleği zorladığı halde baskı yüzeyi ile teğet olarak değmemektedir, işle elek çerçevesi arasında gerekli mesafe bırakılmamıştır.

Baskı yüzeyinde istenmeyen kalın bir boya tabakası oluşması;

- Eleğin gözenekleri iri ve elek numarası büyüktür, rakle lastiğinin köşeleri yuvarlanmıştır veya raklenin eğim açısı çok dardır. Büyük numaralı ve ince gözenekli bir elek, keskin kenarlı bir rakle seçilmelidir

Baskı yüzeyindeki silik bir görüntü elde edilmesi;

- İpek numarası çok yüksektir. Yüzeyde görüntü oluşturmaya yetecek kadar boya gözeneklerden geçmiyor demektir.

Baskı işleminden sonra basılan işin çift iz yaptığı görülüyor;

- Bunun nedeni baskı için birden fazla rakle çekimidir. Önlenmesi için mümkün olduğunca baskıyı tek rakle hareketi ile elde etmek gerekir. Birden fazla rakle çekimi kaymalara ve çift iz bırakmaya neden olabilmektedir.

1980' lerde özellikle İngiltere'deki **Punk akımı**'nın patlamasından sonra film baskı yöntemi **sokak tarzı** giysilerin üretilmesinde önemli ölçüde kullanılmıştır.

Katherine Hanett ve **John Galliano** için çalışan Venezuelalı tasarımcı **Lurien Rivas Sanchez'in** amorf amip benzeri desenleri olan **kamuflej baskıları** ise bu dönemde göze çarpan film baskılardır.

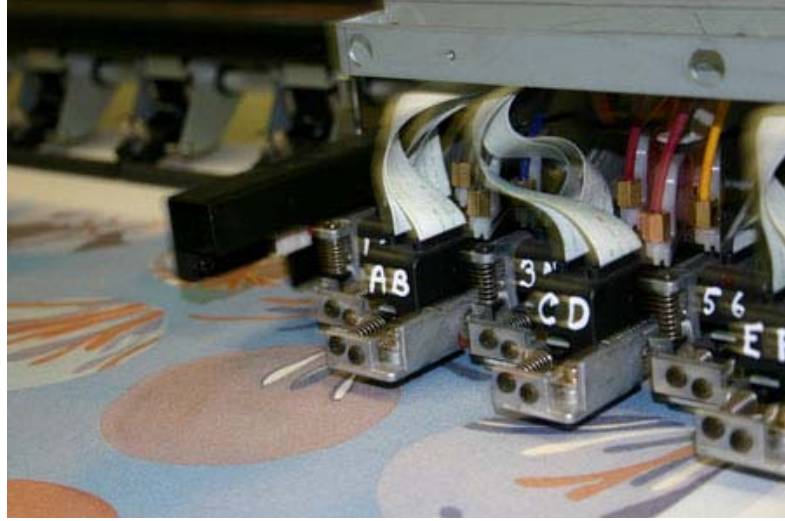
Şekil 9: Serigrafi Baskı Örneği

Orjinal Alper Ok Koleksiyonu, Erçetin Tekstil Gang T-shirt Markası
Koleksiyonu (2003)

1.3.2. İnkjet Baskı

Ticari açıdan bakıldığında desenli kumaşlar hep bir risk oluşturmaktadır. Oysa desenli bir kumaşın maliyetinin düşürülmesi için yüksek metrajlarda basılması gerekmektedir. Kitle iletişiminin çok hızlı olduğu günümüzde imajlar, desenler çok çabuk tüketilmekte bir kere görülen desenin modası belki piyasaya çıkmadan bitmektedir. Tüketicilerin daha fazla renk istemeleri, tekstil baskı endüstrisinin sınırlarını zorlamaktadır.

Bilgisayarın her alanda yaygınlaşması baskıda yeni oluşumları meydana getirmiştir. Inkjet baskı, mürekkep püskürtme baskı olarak ifade edilebilmektedir. Bilgisayarda hazırlanan desen şablon ve renk ayırımı yapılmadan baskı makinesinin püskürttüğü boylarla gerçekleştirilmektedir.

Şekil 10: Inkjet Baskı Makinası Örneği

(Kaynak: www.philau.edu/textiledesign/center.html, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Bilgisayarlı desen tasarım ünitesinden gönderilen dijital desen bilgileri ile doğrudan baskı yapıldığı için "dijital baskı", püskürtme baskıda mürekkep adı verilen çok düşük vizkoziteli boylar kullanıldığı için "mürekkep püskürtmek" (inkjet) baskı deyimini de kullanılmaktadır.

Inkjet baskının en önemli kullanım alanlarından biri de numune hazırlamasıdır. Şablon hazırlama gibi işlemler olmadığı için numune baskı işlemi çok daha kısa sürede düşük metrajda yapılabilmektedir.

Jet baskıdaki ilk araştırmalar 1744 yılına kadar gitmektedir."Günümüzde kullanılan "Kesiksiz Mürekkep Püskürtme Yöntemi" ise 1964 yılında bulunmuş ve

daha sonra geliştirilmiştir. İlk renkli kesiksiz jet baskı Applicon, Desene göre Baskı (Drop on demand) ise 1972 de Zoltan tarafından bulunmuştur.¹⁰

Şekil 11: Inkjet Tekstil Baskı Makinası Örneği

(Kaynak: www.inkjetprinter.com/, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Günümüzde jet baskı yapan makineler başlık tipine, damla dağıtım sistemine, baskı çözünürlüğüne ve renk sayısına göre çeşitlilik göstermektedir. Fotografik görüntü elde edilen jet baskıda, boya mutfağına ve şablon hazırlamaya ihtiyaç olmaması, tasarımın baskı teknolojisinden bağımsızlaşması gibi durumlar büyük avantaj sağlamaktadır. Bunun yanında yüksek metrajlı üretimin günümüzde yaygın kullanılan sistemlere göre düşük olması, maliyetinin fazlalığı ve bazı kumaşlarda uygulanabilmesi için özel kaplama yapılması zorunluluğu gibi dezavantajları vardır.

¹⁰ Frank Cost, **The New Medium of Print: Material Communication In The Internet Age**, Cary Graphics Art Press, N.Y., 2005, s.203-205

Şekil 12: Inkjet Baskı Örneği

(Kaynak: www.bryerpatch.com/images/facet2000/fallert.htm, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Her baskıda olduğu gibi baskının iyi sonuç vermesi için kumaşın ön terbiye işlemlerinin son derece titiz yapılması gerekmektedir. Boyar madde olarak reaktif, pigment, asit ve dispers boyar maddeleri kullanılarak yapılan mürekkepler tekstil mamülüne göre tercih edilmektedir. Püskürtme ile kumaştan atkı ve çözgü boyunca yayılma gerçekleştiğinden keskin kontürlü desen elde etmek için kumaşa kaplama yapılması gerekmektedir.

1.3.3. Transfer Baskı

Transfer baskı; desenin önce tekstil dışı bir malzemeye basılıp ardından ayrı bir işlemle tekstil yüzeyine aktarılmasını tanımlamaktadır. Doğrudan baskı yerine böyle iki aşamalı bir işlemin niçin yapıldığını Leslie Wc Miles şöyle açıklamaktadır.

1.Desen kağıt gibi nispeten ucuz ve hacimli olmayan bir malzeme üzerine basılıp bekletilebilir ve satışa yönelik hızlı bir çözüm olarak, daha pahalı olan bir tekstil ürününe basılabilir.

2.Kısa ömürlü tekrar siparişlerin üretimi doğrudan basıma kıyasla transfer işlemleri ile çok daha kolay olmaktadır.

3.Nispeten daha düşük işçilik ve ustalıkla ve minimal desen iptali ile kumaşa uygulanabilir.

4.Basılı kumaşlar yerine kağıt üzerinde tutulan desenlerin stok hacmi ve depolama maliyetleri daha düşük olur.

5.Değişik desen ve efektleri basılması mümkün olabilir.

6.Birçok karmaşık desen tekstillere kıyasla kağıt üzerinde daha kolay ve doğru bir şekilde oluşturulabilir.

7.Birçok transfer baskı işlemi yıkama gereksinimi olmadan daha ucuz ve basit işlemde gerçekleşmektedir.

Bu tür avantajlara karşın transfer baskıda diğer yöntemlerdeki gibi bir esneklik yoktur. Bu; değişik kumaş liflerine, her yerde uygulanan tek bir transfer baskı yöntemi olmayışı anlamına gelmektedir.

Tekstil transfer baskılarının oluşturulmasında birçok yöntem geliştirilmesine karşın bazıları sadece patent düzeyinde kalmaktadır.

Transfer baskıda iyi sonuç almak için uygun kağıt ve boya kullanmak gerekmektedir.¹¹

Transfer baskı işlemi gerçekleşme mekanizmasına göre bu gün için dört grupta ele alınabilmektedir:

¹¹ David Ames Wells, **Fabric ,Dyeing & Printing**, Conran Octopus London 1997, s.107

Şekil 13: Transfer Baskı Makinası

(Kaynak: www.makine.onlinemerkez.com/makina_transfer_baski... Erişim Tarihi: 05.05.2007)

1) Sublimation (Buharlaştırma) Transferi:

Buharlaşmaya uygun olan boya ile transfer kağıdı basılır ve tekstil malzemesi ile temasta iken ısıtılan kağıtta buharlaşan boya absorbe olarak kumaşa geçer. Bu yaygın bir uygulamadır ve genelde transfer baskı denildiğinde ilk aklı gelen bir yöntemdir.

2) Eritme ile yapılan transfer işlemleri:

Avrupa'da 19.yy dan beri bilinen ve süsleme desenlerinin kumaşa aktarılmasında kullanılan bir yöntemdir. Desen mumlu bir mürekkep ile önce kağıda basılır ve ters çevrilerek ardından kızgın demir ile basınç uygulanarak mürekkepli mumun kumaş üzerinde erimesi sağlanır. Bu yöntem 1940'lı yıllarda İtalya'da **star baskı** diye bilinen ilk başarılı ticari transfer baskının temellerini oluşturmaktadır ve bu baskıda "sıcak ayırma" diye adlandırılan transfer kağıtları kullanılmaktadır.

3) Film çıkarma ile yapılan transfer baskı:

İsminden anlaşılacağı gibi desenin bir film tabakasıyla beraber kumaşa aktarıldığı bir transfer baskı çeşididir. Bu yöntem eritme transfer baskıya benzese de desen, bir mürekkep tabaka içinde tutulmaktadır. Film ve kağıt arasındaki fiziksel

tutunma güçleri film ve kumaş arasındakinden daha zayıf olduğu için desen oluşan film tabakası kumaşa geçirilmiş olur.

Şekil 14: Transfer Baskı Örneği
Orjinal Alper Ok koleksiyonu,2007

4) Yaş Transfer :

Bu yöntemde su bazlı boyalar kağıt baskıda kullanılan bir mürekkep içinde emdirilir. Burada kumaşa desen geçişi düfüzyon yoluyla gerçekleşmektedir.

Bu baskının tarihi İngiliz **Celanese Ltd.** şirketinin dispers boya maddeleri üzerine yoğun denemeler yaptığı 1930 yıllarına kadar inmektedir. Kartaschoff tarafından selüloz asetatın, boya tozları ile temas halindeyken ısıtıldığında renklendiğini keşfetmesinden sonra bu konudaki araştırmalar yoğunluk kazanmıştır. Araştırmacılar sublime olan boyaların sulu dispersyonlarını kağıtlara emdirip kurutmuşlar ve bunları selüloz asetat kumaş üzerinde ısıtılarak, kumaşı boyamışlardı.

Bu gün bu ilkeden yola çıkarak transfer baskı kağıdına basılan uçucu boyalarla sublimation transferini gerçekleştirmek mümkündür.1930'lu yıllarda sublimation transfer baskı selüloz asetatlar vardı.

Böylece çalışmalar hızlanmış patentler alınmış ve Sublistatik SA adlı yeni bir şirket kurularak, transfer baskı kağıtları için mürekkep hazırlama özellikleri kategorize edilmişti. Bu firmanın uygun transfer ekipmanları yanı sıra desen ve pazarlama ile birlikte transfer baskı kağıtlarını piyasaya sürmesi polyester kumaşlardaki patlama ile birlikte gerçekleşmiştir.

Yukarıdaki rakamlar o yıllar için oldukça yüksek görünmektedir. Bu gün transfer baskının durumuna baktığımızda eskiye oranla o kadar hızlı olmadığını görmekteyiz. Günümüzde daha çok T-Shirt baskılarında ya da fotografik desenlerde bu tekniğin uygulandığını görmekteyiz. Ayrıca baskı işleminden arta kalan kağıtların da ambalajlamada geri kazanıldığını söyleyebiliriz. Söz konusu endüstri, polyesterde başarılı olan transfer baskıyı pamuk gibi doğal liflerde gerçekleştirmek için araştırmalarını sürdürmektedir.¹²

1.3.4. Lazer Baskı

Piyasada lazer baskı olarak bilinen baskı aslında bir transfer baskı uygulamasıdır. Önceden herhangi bir teknikle baskı uygulanmış bir kumaşa ya da baskı uygulanmamış kumaşa kendinden desenli folyalar 140° C de kalandırlarla temas ettirilmektedir. Folya üzerindeki doku sıcaklığın etkisiyle kumaş yüzeyine aktarılır.Folyonun parlak etkisi kumaşa ışıltılı bir görüntü verir. Bu yüzden bu baskılar abiye baskılarda tercih edilmektedir. Dikkat edilmesi gereken baskıdan sonra kumaşın 24 saat bekletmeye tabi tutulmasıdır. Böylece soğuyan kumaştan folyoyu çekmek kolaylaşacaktır.

¹² Leslie WC.Miles, **Textil Printing**, Society Of Dyeis And Colourist 1994, s.2

Şekil 15: Lazer Baskı Örneği

(Kaynak: www.infinitygc.com.au/shop/prod372.htm, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

1.3.5. Flok Baskı

Flok baskı, çok kısa liflerin baskı yoluyla kumaş yüzeyine, istenen desene göre tutundurulmasıdır. Kadifemsi görünüme sahip bu baskıları ayırt etmek kolaydır. Flok baskıda kullanılan lifler 0,1-2,0 mm gibi çok kısa boydadırlar. Flok baskı yapılacak kumaşın, desenine göre baskı şablonu oluşturulmaktadır. Flok baskıda genellikle film baskı yöntemi seçilir. Desen şablonuyla, flok liflerini tutacak yapıştırıcı basılır. Daha sonra floklar bu yapıştırıcılara sabitlenerek baskı gerçekleşmiş olur.

Flok baskıyı, transfer yöntemiyle de gerçekleştirmek mümkündür. Bunun için piyasada çeşitli hav yüksekliğine sahip flok transfer kağıtları mevcuttur. Desene göre yapışkan madde basılan kumaş üzerine bu transfer kağıtları havlı yüzeyi yapışkana değecek şekilde yerleştirilip tersinden 160-170° C uygulanarak flok "baskı gerçekleştirilir. Bu tip kumaşlarda dayanıklılık kullanılan yapıştırıcı kalitesine göre değişmektedir. Flok baskıda tekstil elyafından elde edilmiş değişik flok tipleri

bulunmaktadır. Bunlar pamuk lifli viskon esaslı, triasetat ve poliamid floklardır. Flokların tekstil yüzeyine desen baskısı veya parça baskı yapmasına flok baskı denilirken kumaşın metraj halinde tüm yüzeyinin flok lifleriyle kaplanmasına floklama denmektedir.

Şekil 16: Flok Baskı Örneği

(Kaynak: <http://www.tekstilportal.com/ayrinti.asp?wb=1&webl=Y&id=23323>,

Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Flok baskı ya da desenlerin flok yöntemiyle basılmasına ek olarak, floklama; tüm kumaş yüzeyini kaplamak üzere de gerçekleştirilebilmektedir. Kullanılan lifin ve floklama işleminin tipine göre materyal, süet ya da kadife görünümünden peluş tipinde görünüme kadar çeşitli şekillerde üretilebilirler. Bu tip kumaşlar ayakkabı ve giysi için kullanılmaktadır. Taklit peluşlar, yüzme havuzu kenarları ve tekne güverteleri kenarlarında kullanılan kaymaz parça kumaşlar, el çantaları ve kemerler, yaygılar mobilya, otomobil koltukları ve diğer geniş kullanım

alanları mevcuttur. Nihai kullanım için kullanılan yapıştırıcı ve liflerin uygun olmasına dikkat edilmelidir.

Şekil 17: Flok Baskı Örneği

(Kaynak: <http://www.cafepress.com/96decibels.20785126>, Erişim Tarihi: 05.05.2007)

Kumaş üzerine floklar mekanik ve eloktrastatik olmak üzere iki şekilde aktarılmaktadır. **Mekanik floklamada**, desene göre yapıştırıcı basılmış kumaş üzerinden floklama odacığı geçer ve floklar, mekanik dövücülerle sabitlenir. **Eloktrastatik floklama** da ise yüksek voltajlı bir alanda kumaşa aktarılan floklar düzgün bir baskı sağlar. Mekanik yöntemle göre daha pahalı olan bu yöntemle sağlıklı baskı yapılmaktadır.¹³

¹³ Katia Lacasse, Werner Baumann, **Textile Chemicals: Environmental Data and Facts**, Springer, Berlin Germany, 2004, s.218-222

1.3.6. Metalik Etkili Baskılar

Kumaşlarda metalik etki iki şekilde sağlanmaktadır. Birincisinde desen kısımları yıldız yada sedef katılmış patla basılırken ikinci yöntemde kumaş yüzeyinde tamamen parıltılı yüzey oluşturulmaktadır.

Bu tip baskıları yaparken rotasyon ve film baskıda daha iri gözeneklere sahip, yani düşük mesh sayılı şablonlar kullanılması, şablon tıkanıklıklarını önleyecektir. 160°C de 3 dakika fiksaj işlemi bu tip baskı için yeterlidir. Bitim işlemi olarak bir çeşit ütüleme olan presleme ile yüzeyin parlaklığı artırılabilir.

Piyasada en çok gümüş ve gold renkli yıldızlar kullanılmaktadır. Ayrıca parlak etkiler varak transfer kağıtları ile de sağlanabilir. Titanyum dioksit ile parıltılı tabakalı pigmentlerle sedef baskı, yine parlak efektlerin elde edilmesini sağlamaktadır.

Şekil 18: Metalik Baskı Kumaş Örneği

(Kaynak: http://www.abone.superonline.com/.../elsan/_serigrafi.html, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Şekil 19: Metalik Baskı Kumaş Örneği

(Kaynak: <http://www.darkart.cz/images/gallery/sculpture/maur.jpg>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

1.3.7. Rezerve Baskılar

Mum, kalın- ince iplerle bağlama, dikiş yoluyla belirli bölgeleri kapatma (rezerve) işlemiyle uygulanan boyama yöntemleri, aşağıda ele alınmaktadır.

1.3.7.1. Batik

Batik mum kullanılarak yapılan rezerve boyama yöntemidir. Batik yardımcı maddelerle kumaştaki renk dağılımını engelleyerek desen elde edilmesine dayalı bir boyama tekniğidir. Bağlama, katlama ve dikme tekniği olan **bağlama – boyama**(tie-dye) da desen belli bir yere kadar kontrol altında tutulurken, batikte desen daha fazla kontrol altında tutulmaktadır.

Batik sözcüğü Malezya dilindeki "yazmak, çizmek" anlamına gelen "ambatik" sözcüğünden gelmektedir.¹⁴

Batik tekniği aynı zamanda bir rezerve (resist) tekniğidir. Kumaşın bazı yerlerinin boyanmasını engelleyerek ikinci bir renkten ve onun yarattığı spontane desenden faydalanabilir.

Şekil 20: Batik Yapılacak Kumaşın Bağlanması Örneği

(Kaynak: http://www.abone.superonline.com/.../elsan/_serigraf.html, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Batik tekniğinde, kumaşın desenlendirilmesi mumla rezerve yapılarak sağlanmaktadır. Açıktan koyu renge doğru yapılan boyama ard arda uygulanan balmumu veya onun yerine geçebilecek rezerve maddeleriyle yapılmaktadır.

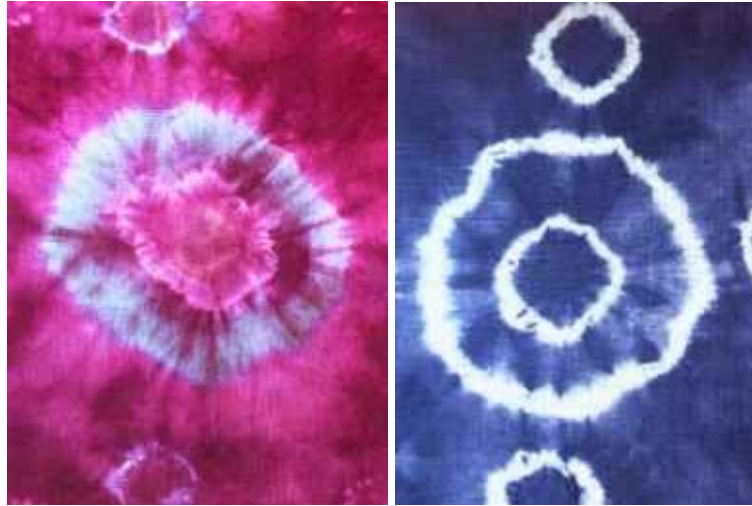
Desenin en açık rengi olan kısımlar açıkta kalacak şekilde diğer kısımlar mumla kapatılıp boyama yapılır. Daha sonra boyama yapılan açık renk kapatılıp, koyu renge doğru devam edilir. İşlem boyama yapılacak yerlerin açıkta kalıp boyanmasını istemediğimiz yerlerin kapatılarak rezerve edilmesi şeklinde devam edilerek tamamlanır. Renk geçişlerini elde etmek istediğimizde ise rezerve maddesi

¹⁴ Francis J. Kafka, **Batik, Tie Dying, Stenciling, Silk Screen, Block Printing: The Hand Decoration of Fabrics**, Dover Publications, USA, 1973, s.41-53

olarak kullanılan (balmumu ve parafin) madde çatlatılır. Rezerve maddesinin kumaş liflerine tutunarak kumaşın tutumunu sertleştirmesi açısından mum batık yapılacak kumaşın ince ve sıkı dokulu olmasına dikkat etmek gerekmektedir.¹⁵

Mum batikte kullanılan balmumu parafin oranı 2/1 gibidir. Daha kesin sınırlı desen elde etmek istediğimizde balmumunu artırmak parafini azaltmak gerekmektedir. Mum batık Tijanting denilen balmumunu taşıyan ve kalem gibi kullanılan aletlerle yapılmaktadır. Batik sanatının Endonezya adası olan Java'dan yayıldığı bilinmektedir. Çıkış zamanı olarak kesin bir tarih verilemese de M.S 1 ve 2. yy da Endonezya'dan yayıldığı düşünülmektedir.

Orta Asya ve Hindistanda rezerve yöntemiyle yapılan batıkların ilk örneklerinde rezerve maddesi olarak kırmızı killi toprak kullanılmıştır. Üzerinde desen bulunan kalıplar killi toprağa batırılarak baskı yapılmakta ve daha sonra kumaş boyanmaktadır. Rezerve görevi gören kil, boya geçişini engellemekte, kumaşın yıkanmasıyla kille baskı yapılan yerler beyaz kalmaktadır. İstenilen renk ve desene göre bu işlem ard arda uygulanabilmektedir.

Şekil 21: Bağlama Boyama Kumaş Örnekleri

(Kaynak: http://www.abone.superonline.com/.../elsan/_serigrafi.html, Erişim

Tarihi: 09.05.2007)

¹⁵ C.Gillow - B. Sentence, **World Textiles**, Glossary N.Y., 1990, s.230

Şekil 22: Batik Boyama T-shirt Örneği

(Kaynak: www.fanshop-online.de/.../products_id/1650, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Günümüzde Endonezya'da batik hala üretilmektedir. İyi bir strong yapabilmek için batik ustaları Hindistan cevizi yağı ile işleme aldıkları kumaşı boyamaya hazır hale getirmektedir. Bu bitkisel yağ önceleri suda pirinç sapı külünden oluşan bir süspansiyon ile çıkartılırken bugün bu işlem soda külü ile yapılmaktadır. Genellikle bayan olan batik ustası bacaklarının arasından geçecek şekilde kumaşın üstünde sandalyede durur. Bu kumaş Gawangan denen tahta ya da bambu bir askıdan aşağı doğru çekilerek geriye doğru itilir. Erimiş balmumu tijanting aletiyle kumaşa uygulanır. Boyamada genelde ilk renk indigodur. Boya reçeteleri ailelerle nesilden nesile aktarılır. Genellikle palmiye şekeri, fermente edilmiş cassava nişastası, muz tipleri, hatta öğütülmüş tavuk eti gibi özgün bileşenler kullanılmaktadır. Boyamadan sonra mum kumaştan çıkartılır. Batiklerin karakteristik özelliği damarlı zeminin oluşmasıdır. Artan talebe göre bunlara benzer baskıların günümüz teknikleriyle uygulanması Gerçek mum baskıların yanında alternatiflerini de gündeme getirmiştir. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi endemik bitki türlerinin kullanılması bu batikleri özgün kılmaktadır.

El emeğine dayalı mum batıkların estetik tadları ve bunlara duyulan ilgi **sanayide** bu tekniğin uygulanmasını sağlamıştır. Bu baskıları yapmak için engrave bakır ruloları olan ve kumaşın her iki tarafına baskı yapan dubleks makinaları geliştirilmiştir. Rezerve (Resist) olarak kullanılan mum veya reçine gibi maddeler erimiş halde kaplarda bulunmakta, baskı işleminden hemen sonra, kumaş soğutularak reçinenin katılaşması sağlanmaktadır. Böylece desen detayı sağlanmış olmaktadır. Daha sonra kumaş boyanır. Genellikle kullanılan boya indigo olduğu için normal alkali koşulda reçinenin çıkmamasını sağlamak gerekir. Çoğunlukla boya Çinko ve kireçtaşı ile küplenir ve oda sıcaklığında kumaş boyanır. Damarlı etkinin fazla olması isteniyorsa rezerve maddesi bilinçli olarak kırık kırık bir hale getirilir. istenen etki sağlandıktan sonra ise rezerve maddesi sıcak su ile kumaşta uzaklaştırılır. Rezerve maddenin kumaştan çıkarılması kısmen olduğunda reçine nokta nokta kumaş üzerinde kalır ve sonraki reçineleme işlemine geçilir. Bu tür rezerve noktaları bütün yüzeyde tam olarak tekrarlanmaz ve bu yüzden tipik ve değerli bir özellik olarak düşünülür. Bu tür çalışmalarda genellikle Azoik renkler kullanılır. Mum bati k dediğimiz bu tarzlar tipik özelliklere sahip olduğundan diğer baskılardan kolaylıkla ayırt edilirler. Boya girişimi optimal olduğu için kumaşın iki tarafı da hemen hemen aynı görünümdedir. Kumaş bir reçine kokusu taşır.

Endüstriyel olarak uygulanan bu tarz mum baskılar gerçek mum baskılar olarak kabul edilmektedir. Çünkü manuel olarak uygulanan ve rezerve olarak kullanılan reçine veya mum yine kullanılmaktadır. Tek fark bunun bir rulo baskı ile mekanize edilmesidir. Fakat bu tür baskı efektlerinin diğer baskı yöntemleriyle basılmış olanları da olduğu için aradaki farkı iyi bilmek gerekir. Sadece desen olarak, farklı yöntemlerle taklit edilmiş bu baskılara ise imitasyon mum baskılar denilmektedir.

1.3.7.2. Bağlama - Boyama (Tie-dye)

Bağlama-boyama (Tie-dye) ve batik denilen teknikler genelde Endonezya kökenli kabul edilmekteyse de bazı kaynaklarda bu tarzlar Afrika Baskıları başlığında incelenmiştir.

Modern Afrika baskı tarzı esas olarak Afrikalılann bu kıtaya ihraç ettiği, çok çeşitli ve farklı tekstillerden sağlanan çok geniş ve popüler bir tercihe dayanmaktadır. Bu açıdan Afrika Baskıları kendi kabile geleneklerine göre Afrikalıların benimsediği çeşitli tipte baskılar için kullanılan kollektif bir deyimini ifade etmektedir.¹⁶

şekil 23: Bağlama Boyama (Tie-dye) Tekniğiyle Yapılmış T-shirt rnekleri
(Kaynak: <http://www.jacquardproducts.com/Images/Artwork/NoelleF/Heart-shirt.jpg>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Bir başka resist baskı tipi başta balmumu olmak üzere, mekanik bir resistle sağlanmakta olup, desenlenecek kumaşın belirli alanlarını resist madde ile kapatıp boyamadan ibarettir. Endonezya bu işlemin kökeni kabul edilse de, Çinlilerin bu yöntemi çok önceden beri kullandığı sanılmaktadır.

¹⁶ Dawn Cusick, **The Michaels Book of Arts & Crafts**, Megan Kirby, 2003 Lark Books N.Y. U.S.A., s.444

Mısır'da balmumu resist baskı M.Ö. 1500'lere uzanmakta ve bu baskıların Güney Amerika örnekleri eski Peru' ya kadar dayanmaktadır.

Dünyanın farklı bölgelerinde bu yöntemle sağlanan baskıların kendine özgü çekiciliği vardır. Günümüzde Endonezya batikleri belki de en çok bilinen ürünler olup, Asya'da bilinen motifleri Afrika baskılarında karşılaşılan desenlerle benzerlik göstermektedir.

Afrikalılar resimler, semboller ve hatta benzer renk duygusu şeklinde duygularını ifade etmede Güneydoğu Asyalılarla benzer yeteneği paylaşmaktadır.

Güneydoğu Asya kolonilerinden Hollandalı ve Portekizli tüccarlar tarafından Afrika'ya getirildiğinde bu kıtada niçin daha yaygınlaştığı anlaşılacaktır. Köken olarak Endonezyalı olsa da bu tarzlarda gözlenen motiflerin pekçoğu günümüzde Afrika kıtasına özgü olup tamamen Afrika Baskı tarzı olarak kabul edilmektedir.

Leslie WC Miles batik ve bağlama-boyamanın Endonezya kökenli olduğu reddetmese de günümüzde bu tarzların Afrika baskıları olarak kabul edildiğini ifade etmekte ve boyama ve bağlama ile ilgili örneklerin Eski Asya'dan Hindistan'a orandan da Mala'ya ve Afrika'ya doğru yayıldığını ileri sürmektedir.

Bağlama boyama yapacak olan sanatçı daha önceki deneyimlerine bağlı olarak kumaşa istediği katlama şeklini uygulayarak simetrik desenler elde edebilmektedir.¹⁷

¹⁷ Kafka, a.g.e., s.58

Şekil 24: Bağlama Boyama (Tie-dye) Tekniğiyle Yapılmış T-shirt Örnekleri
(Kaynak: <http://www.abone.superonline.com/.../elsan/serigrafi.html>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Bağlama-boyama tekniği altında incelenen Plangide motifler dairesel olurken, Tritik tekniğinde dikdörtgen ve üçgen formlar meydana gelmektedir. Desenin oluşturulması sanatçının deneyimine ve hayal gücüne bağlıdır. Bu tür boyamada değişik renkler ve onların geçişlerinden faydalanılacaksa boyama en açık renkten koyuya doğru yapılmaktadır. Geleneksel olarak direkt boyalarla pamuklu kumaşlara uygulama yapılmaktadır. Kumaş tarafından boya emilimini arttırmak amacıyla boya çözeltisine sofr tuzu ilave edilirken, durulama sırasında iyi bir fiksaj için sirke içeren son bir durulama gerekmektedir.

Bir diğer bağlama boyama çeşidi olan **Shibori** sözcük olarak Japonca'da burkmak, sıkmak ve sıkıştırmak anlamına gelmektedir. Shibori tekniği ise kumaşa bu işlemleri yaparak desenlendirme, renklendirme ve güzelleştirme işlemidir. Bu teknik, buruşturma bükme sonucu kumaşa üç boyutlu bir görüntü vermektedir. Kumaşın bu

şeklini korumak için ise bağlama ve düğümleme gibi çok farklı yöntemler uygulanmaktadır.

Şekil 25: Shibori Örneği

(Kaynak: <http://www.whipup.net/2006/05/30/shibori/>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Şekil 26: Shibori T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.pburch.net/drupal/?q=taxonomy/term/33>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Shibori tekniğindeki efektleri birçok yöntemle de vermek mümkündür. Bu etkiler kalıp, boya ve balmumu uygulamasına göre değişiklikler göstermektedir.

Bu durum batikte söz edilen "happy accident" gibi bazen hataların çok özel görüntüler yakalamasına da neden olabilmektedir. Çok çeşitli boyama modeli olan shibori, bir boyama yöntemidir ve Japonya'da bir meslek olarak kabul edilmektedir. Bu teknikte kumaşların iple bağlanır bir demet halinde paketlenmesi gerekmektedir. Boya karışımında önce 3-4 bardak suya 1/2 yemek kaşığı sodyum alginat karıştırılır ve 1/4 oranında üre eklenir koyulaşınca kadar yaklaşık bir saat karıştırılır. Üzerine ılık su ,soda külü ,boya ve tekrar en az 3 yemek kaşığı sodyum alginat eklenir.¹⁸

Şekil 27: Shibori Kumaş Örneği

(Kaynak: <http://www.home.earthlink.net/~parishjt/>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Kumaş önce sarılmakta, sonra kıvrırma, buruşturma işlemine ve en son olarak da boyama işlemine tabi tutulmaktadır.

¹⁸ Yoshiko Iwamoto Wada, **Shibori: The Inventive Art of Japanese Shaped Resist Dyeing: Tradition, Techniques, Innovation**, Paperback Edition, Japan, 1998, s.53

İKİNCİ BÖLÜM

T-SHIRT BASKI DESENLERİNİN DIŞAVURUMCU YÖNÜ

2.1. ŞEKİLLERİN İLETİŞİM GÜCÜ

İletişim insanlığın varolmasıyla yaşıt bir kavram olma özelliğiyle birlikte gene insanlığın vazgeçilemez bir ihtiyacının sonucudur. İnsanoğlu tarihin bütün dönemlerinde kendini karşısındakine anlatma, kabullendirme, varlığını ispat etme ve toplumda kendine yer edinmeyi amaçlayarak bir kişilik profili oluşturmaya çalışmıştır.

Bütün bu çabanın altında yatan asıl gerçek ise varolma ve soyunu devam ettirebilme içgüdüsüdür.

İletişimde düşünme ve düşündüğünü ifade etmenin temel öğelerinin başında sesli anlatım yani dil unsurunun geldiği bilinmekle beraber görsel iletişimin de aynı derecede önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Hatta ilk çağlarda dil unsurunun gelişmediği düşünülecek olursa aslında iletişimin ağırlıkta görsel olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu görsel iletişimi açacak olursak hareketlerle olduğu kadar mağara duvarlarına veya taşlara kazınarak veya boyanarak yapılmış resimleri örnek olarak gösterebiliriz.

Şekil 28: Mağara boyama, Lascaux, Fransa, M.Ö.10000-15000

(Kaynak: http://www.sanford-artedventures.com/study/images/cave_painting_1.jpg,

Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Bu resimler ve yazıtlar insanlık tarihinde ilk kendini ifade etme ve varolduğunu anlatma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne ilginçtir ki bu faaliyet günümüze kadar hiç değişmeden gelebilen nadir insan alışkanlıklarından biridir.

Günümüzde ise bunun adı “grafiti” dir.Yani duvara resim ve yazı yazma sanatı.

Şekil 29: Duvar Grafiti Örneği

(Kaynak: <http://www.ffos.hr/~vpavlov1/images/8r.jpg>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Şekil 30: Duvar Grafiti Örneği

(Kaynak: http://www.powiat.pszczyna.pl/admin/foto5_pics/grafiti.jpg, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Şekil 31: Kaldırım Taşına Üç boyutlu Olarak Yapılmış Bir Grafiti Çalışması
(Kaynak: <http://www.blog.orflex.sk/2006/img/grafiti17.jpg>, Erişim Tarihi:
09.05.2007)

İnsanlığın duvarlara yaptığı resim her ne kadar günümüzde modern toplum örnekleri ve malzemesinin etkisinde ortaya çıkmış da olsa sonuçta tamamen kendini ifade etme ve bir “**Dışavurum**”örneğidir.

Birbaşka deyişle görsel iletişim olarak insanın kendini ifade etme isteği aslında bir dışavurumculuktur yani “**Ekspresyonizm**” dir.

Ekspresyonizm, Resim, edebiyat ve müzikte XX. yüzyıl başlarında ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Özellikle resim ve plâstik sanatlarda uygulanmıştır. Türkçe' de ifadecilik anlamına gelen ekspresyonizm terimi, ilk defa 1911'de kullanılmıştır. Bu akım Akademizim, Natüralizm ve Empresyonizm'e karşı bir tepki olarak doğmuştur. Tez olarak, tabiatın insan ruhuna göre anlatımını savunur. Bu yüzden insan ruhu birinci, tabiat ise ikinci plândadır. Resim, duyguların dışa vurması için bir vasıta, insanın ruh hâlini anlatan bir sanattır. XX. yüzyılda çok tutulmuş, bu arada Kübizim ve Sürrealizm gibi modern sanat akımlarının doğmasında, önemli ölçüde rol

oynamıştır. Bu akımın en büyük temsilcileri P.Cezanne, Van Gogh, Toulouse-Lautrec, P.Gauguin, E.Munch ve Nodler' dir.

“Bu olanakları, Van Gogh’un da ötesinde fark eden sanatçılar arasında Norveçli ressam Edward Munch (1863-1944) vardır.Bu ressamın 1895’de yaptığı ve “Çığlık” adını verdiği bir taşbaskıyı gösteren şekil 33’teki resim ,apansız bir heyecanın tüm duygusal izlenimlerimizi nasıl değiştirebileceğini anlatmayı amaçlıyor.Bütün çizgiler, baskının tek merkezi çığlık atan başa doğru akıyor gibi.Sanki tüm sahne ,o çığlığın iç bunalıtısına ve heyecanına katılıyor.”¹⁹

Şekil 32: Edward Munch (1863-1944) “Scream”(Çığlık)
(Kaynak: Gombrich, Sanatın Öyküsü, 1986, s. 447)

¹⁹ E.H.Gombrich, **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, İstanbul ,1986, s.447

Kelimenin Türkçe anlamı "ifadecilik" veya "dışavurumculuk" tur. Kelimenin kullanılma tarihi 1850'lere kadar inmesine rağmen, kavram olarak ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı tartışmalıdır. Bazı araştırmacılar, kavramın ilk olarak Almanya 'da Wilhem Worringer tarafından 1911'de; bazıları da Paul Cassier tarafından 1910'da kullanıldığını iddia etmektedirler. Bununla birlikte ekspresyonizm akımının kamuoyuna mal olması 1910'lu yıllarda yaygınlaşması ise 1916 'dadır. Akım 1925'e kadar varlığını sürdürmüştür.

Birinci Dünya Savaşı öncesi yıllarda Almanya'da doğan ve savaş yıllarında gelişip diğer ülkelere de yayılan ekspresyonizm, bunalan Avrupa'nın yeni arayışlarından biridir. Bu sebeple onun temelinde, huzursuzluğun ve tedirginliğin yarattığı başta "yeni insan" başta olmak üzere, yeni bir dünya, yeni bir sosyal yapı, yeni bir gerçek, yeni bir sanat bir arayışı veya özlemi vardır.

"Her şey şeyden önce ekspresyonizm, bunalımlı bir dönemin duygularından ayırt edilmez. Bu bunalım, 1905-1914 arasında yazarı, resim yapan ve oyun sahneye koyan bir kuşağın tüm üyeleri tarafından baştan başa yaşanmış ve dile getirilmiştir. Sanatçılar, bir huzursuzluk ve gerçekleştirme gücü yoksunluğu duyuyorlar, gözleri önündeki gerçekten hoşnut kalmıyorlardı. Temelleri sarsılan Almanya'nın sanayileşmesindeki gelişmesinin (doğurduğu) sonuçların acısını çekiyorlardı. Kırık dökük insan ilişkileri, kentlerdeki yaşamın delice hızı, köleliğin her çeşidi değer ölçüleriydi. Ekspresyonistler ayaklanmadan yanaydı. Hepsi aileye, öğretmene, orduya, İmparator'a ve kurulu düzenin tüm yandaşlarına karşıydılar. Öte yandan aşağılanmış yaratıkların, düzenin kıyısında kalanların, ezilmişler topluluğunun, yoksullar, akıl hastaları ve gençlerin dayanışmasını savunuyorlardı."²⁰

"Dışavurumcular, sanayi toplumunun bayağı dünyasını iskelet gibi ve sun'i yapılar çıkardığı için reddediyorlarsa, izlenimci sanatı ve edebiyatı da gösterişli ama özden yoksun dış yüzeyler sundukları, kendilerini besleyen toplumun şeytaniliğini gizledikleri için reddediyorlardı. Dışavurumcu sanatçı, izlenimci sanatçının tersine,

²⁰ Cahit Kınay, **Rönesanstan Yüzyılımıza Sanat Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat Tarihi Dizisi, Ankara, 1998, s.25

alışılmış gerçekliğin celladı olacak, kısıtlanmış enerjilerin kayıtsızca dışa vurulmasını sağlayacak bir hayalci olarak görüyordu kendini. “Çökmüş” geleneksel dünyayı temsil, tasvir ya da taklit etmiyor, sıradan nesnelere normal bağlamlarından soyutlayıp, yolunu kaybetmiş olan geist'a (ruha) ışık gönderen fenerler biçiminde yeniden inşa etmeyi amaçlıyordu. Tıpkı döngücüler gibi, konuya değil yaratıcılığa, sanatçının katkısına saygı duyuyordu.”²¹

2.2. T-SHIRT’ TE DIŞAVURUMUN ETKİLERİ

Günümüz modern toplumlarında hızla artan nüfusa karşın giderek zayıflayan insan ilişkileri birbirlerinden çekinen insan toplulukları meydana getirmiştir.

Bu oluşumun doğal bir sonucu olarak da görsellik çok daha fazla önem kazanmıştır. İlk çağdan bu yana insan konuşmadığı zaman görsel dil olarak bedenini kullanır. Doğal olarak da insan bedeni üzerinde taşıdığı aksesuarlar giysiler ve giysi motifleri bize hep birtakım bilgiler aktarır. Hatta insan bu görsel anlatım için kendi vücudunu da kullanmış ve bedenine çeşitli yöntemler kullanarak şekil ve motifler çizmiştir. Adına döğme dediğimiz bu hareketin ilk önceleri yerli kabilelerde erkeklerin döğüşte rakiplerine güç ve korku vermek amaçlı yaptıkları, kadınların da süs ve güzellik simgesi olarak kullandıkları bilinmektedir. Böylece kendini ifade etmenin yolu vücuda yapılan birtakım şekillerle oluşmuş ve bu yöntem çok etkili olmuştur. Öyle ki günümüz modern toplumlarında da erkekler bir güç ve erkeklik simgesi olarak aynı zamanda kadınlar da moda akımı olarak döğmeyi kullanmaktadır. Dışavurumuncu bu iletişim yöntemi de oldukça iyi bir örnektir.

Sanat akımları kuşkusuz birçok alanda kendini göstererek etkisini hissettirmektedir. Ekspresyonizmin de moda ve giyim alanındaki etkileşimleri çıktığı andan itibaren hemen yankı bulmuştur. Dışavurumcu bir tarzın kıyafetlerde kendini bulmasından daha doğal bir şey düşünülemez. Çünkü giyim ve kıyafetler, insanın

²¹ Lionel Richard , **The Concise Encyclopedia of Expressionism**,Omega Books,U.S.A.1984,s174

dışa açılan görsel kendini ifade etme aracıdır. Yani bir başka deyişle giyim modası insanların kendini ifade etme iletişimidir.

Nur Onur “**Moda Bulaşıcıdır**” adlı kitabında modanın bir işaret dili olduğunu vurgulayarak insanların kendilerini ifade etme şekillerini açıklamıştır.

“Roland Barthes’ın meseleyi topladığı şekliyle moda, “bir işaretler sistemi”dir. Modaya işaretler sistemi olarak yaklaşım bu düşünme biçimi ile yeni bir okuma yaptığımızda, modanın bir “**iletişim kanalı**” olduğunu söylemek zorunda kalırız.

Sosyolog Ünsal Oskay, sokaklarda, konser salonlarında, otobüslerde, otellerde, asansörlerde, büyük alışveriş merkezlerinde, hep kalabalıklar içinde birbirlerinden bir şey isteyen veya istemeyen insanların olduğunu, dolayısıyla birbirlerini gören insanların aslında aralarındaki iletişimin ilk ve öncelikli ortamını üzerlerinde taşıdıklarını söylemektedir. Yani, bir köyde evler birbirinden uzaktır, ancak bu uzaklık yakın bir ilginin, dostluğun, yaşama karşı problemleri çözme isteğinin gerçekleşmemesi için bir engel teşkil etmez. Tam tersine o uzaklık bağlılığın güçlenmesi için aşılmalıdır. Modern toplumlarda insanlar aynı apartmanda olmaları, aynı işyerini paylaşmalarına karşın birbirleri ile gerçek anlamda arkadaş, komşu, hatta tanıdık bile olamamaktadırlar. Bu noktada ilişkiler hep *"yaklaşık olarak değerlendirme diyeceğimiz juxtaposition'a varıp orada kalmaktadır"*. Bu açıdan kendimizi hep bir başkasının gözetimi altında bırakmak durumundayız, böyle olunca da Oskay'ın tanımlamasıyla; *"kişi, öz saygısını yitirmemek için, kendi toplumsal konumunu yanından geçip giden kalabalıkların okuyabileceği kadar büyük harflerle yazmak zorunda kalmaktadır"*.²²

Moda sistemi de 20. yüzyılın ikinci yarısında kendisini bir gösterenler ikamesi olarak sunulmaktadır. Akay'ın deyişle; *"Dil bilimindeki gösteren ve*

²² Nur Onur , **Moda Bulaşıcıdır** , Epsilon yayıncılık , istanbul, 2004,s.16

gösterilen kavramlarına başvurarak moda olgusunu ele almaya kalkarsak şöyle söylemek mümkün olacaktır: Gösterenleri açacak olursak, gösteren; modanın ortaya koyduğu yeniliğin dikte olarak yazılışı veya ses olarak söylenişi. Bunlar gösterenleri oluşturuyor ve her bir gösterenin de gösterileni. olduğuna göre, o gösterenin neyi ifade ettiği fikir olarak söz konusu. Biri için imge, diğeri için içerik veya anlam diyebiliriz ve bütün bunların her ikisinin de birlikte göndergesi var. Göndergesi de sonuçta modanın nesnesini işaret ediyor. Yani bu bir yüzük mü, bir piercing mi, bir dövme mi, boyunluk mu, {avari, saç uzatma mı, sakal yahut bıyık mı. Bütün bu sistem içerisindeki işaretler imitasyon yoluyla toplumlarda dalga dalga yayılıyor." Bu göstergeler ait olduğunuz toplumsal sınıfın ve düşünsel zeminin bir işareti olarak gün boyu üzerinizde size refakat ediyor. Yine de bazı istisnalar göz ardı edilemez. Bugün artık istediğiniz bir işaret dizgesi kullanarak mensup olmak istediğiniz sınıfa terfi edebilirsiniz.”²³

Sonuç olarak üzerimizde giymiş olduğumuz kıyafetin taşıdığı amblem, işaret, yazı ve renkler bizim tarzımızı, hangi düşünceyi savunduğumuzu ,hangi gruba mensup olduğumuzu, sosyal statümüzü ve hatta o anki ruh halimizi dahi açıklayabilmektedir. Bu da doğal olarak en iyi baskılı t-shirt'ler ile yapılmıştır. Çünkü bir t-shirt'ü aynı önümüzdeki boş bir panoya benzetebiliriz. Bu panoya ne yazılır veya resmedilirse o yazı veya figürler bizim düşüncelerimizi ve hislerimizi dışarıya çok net olarak ifade edecektir.

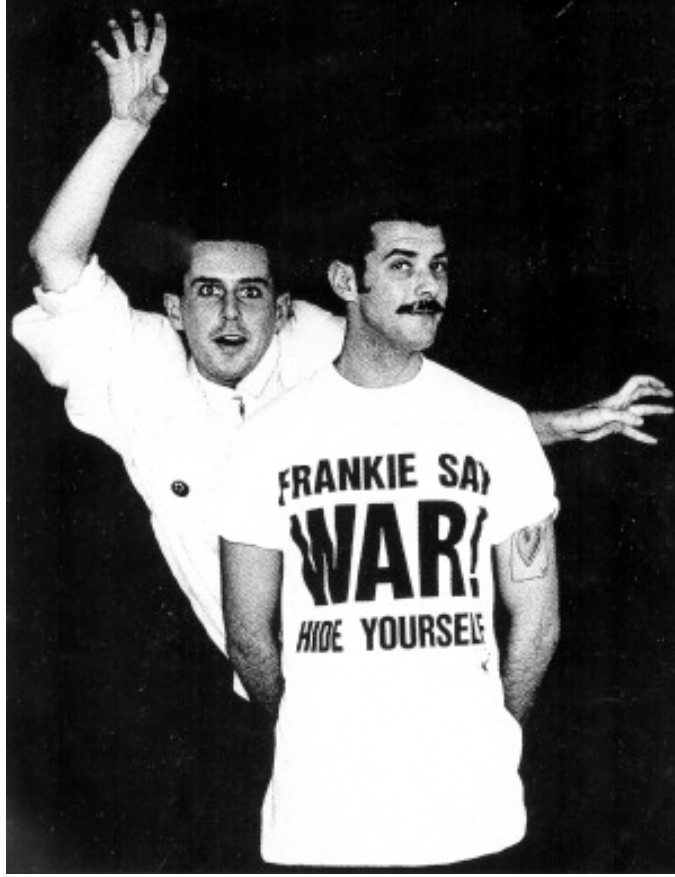
²³ Onur, a.g.e., s.17

Şekil 33: Kendini ifade etmeye örnek : Smily T-shirt

(Kaynak: http://www.summitactivities.com/store_images/shirts/smilyAbasin.gif,

Erişim Tarihi: 12.05.2007)

Şekil 34: kendini ifadeetmeye örnek T-shirt baskısı

(Kaynak: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/4/4f/Frankie_says_relax_t-shirt.jpg, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Şekil 35: Kendini İfade Etmeye Örnek :Politik T-shirt

(Kaynak: <http://www.wayodd.com/funny-pictures2/aussie-man-wearing-anti-bush-t-shirt-not-allowed-to-board-flight-0lz.jpg>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

“Bugün eğer canınız sıkılıyorsa sıkılan bir yüzlü t-shirt giyebilir veya hislerinizi yazıya dökerek anlatan baskılı bir t-shirt kullanabilirsiniz.Ya da yazısız bir t-shirtle dış dünyaya kapılarınızı kapatabilirsiniz.”²⁴

Çok sevdiğiniz bir müzik grubunun t-shirtünü giyerek ne tarz müzikten hoşlandığınızı anlatabilir veya herhangi bir politikacıyı yerebilirsiniz.Aynı gün “dünyayı koruyun” diyerek çevreci olabilirsiniz.

²⁴ Patricia B. Seybold, **Brandchild**, KOGAN PAGE, London , UK, 2003, s.112

Şekil 36: Kendini İfade Etmeye Örnek

(Kaynak: http://www.mcachicagostore.org/image_uploads/c64afDSC_0166.jpg,
Erişim Tarihi: 09.05.2007)

T-shirt'ün bu inanılmaz gücü insanların adeta hareketli bir reklam panosu gibi ordan oraya giderek görsel iletişimlerini arttırmış ve günümüzün vazgeçilmez giysilerinden olmuştur.

Diana Crane “**Moda ve Gündemleri** ” adlı kitabında T-shirt için şöyle tanımlamalarda bulunmaktadır:

“Başka bir giyim eşyası olan t-shirt de blucin gibi farklı yorumlara açıktır; farklı bağlamlara ve önündeki ya da arkasındaki mesajlara göre hem isyan hem de uyumculuğu ifade etmiştir. Blucin aksine, yazılı ya da desenli olan t-shirt 1940' larda ortaya çıkar ve şimdi postmodern medya kültürünü simgelerler. 19. yüzyılın ortalarında giyeni bir kuruluşla, örneğin bir spor takımıyla özdeşleştirme aracı olarak ortaya çıkan baskılı t-shirtler ve 1930'larda da üniversiteler tarafından kullanılmıştır.”²⁵

²⁵ Diana Crane, **Moda ve Gündemleri Giyimde Sınıf Cinsiyet ve Kimlik**, Çeviren Özge Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003, s.230

Özel bir giysi çeşidi olan t-shirt daha farklı görüşleri ifade etmek için kullanımı, 1940' ların sonunda t-shirtlerde ünlü simalara ve siyasi sloganlara yer verilmesiyle başlar; 1960'larda üzerinde ticari logolar ve daha farklı desenler olan t-shirtler ortaya çıkar. 1950'lerin ve 1960'ların, plastik mürekkepler, plastik baskı ve spreyci boyalar gibi teknik gelişmeleri renkli desenlerin kullanılmasına yol açmış ve t-shirtü bir iletişim aracı olarak kullanma olanağı artırmıştır. Bugün ABD' de yılda yaklaşık bir milyar t-shirt satılmaktadır.

Eskiden şapka nasıl iş gördüyse t-shirt de öyle iş görür; giyenin toplumsal konumu toplumun neresinde olduğunu hemen gözler önüne serer. XIX. yüzyılın toplumsal sınıf statüsünü ima eden (ya da gizleyen) şapkaların aksine t-shirt ideoloji, farklılık ve mite ilişkin konular, yani siyaset, ırk, cinsiyet ve boş zamanla ilgili konular konuşur. T-shirtlerin üzerindeki sloganlar ve logolar çok çeşitlidir. İnsanlar çoğu zaman belirli ürünlerle ilişkilendirilen toplumsal etiketi taşımaktansa giysi, müzik, spor ve eğlence pazarlayan küresel firmaların "**bedava reklam**" larından biri olmaya razıdırlar. Ancak bazen de kişiler, t-shirtleri bağlı oldukları toplumsal ve siyasi ilkelere, gruplara ve kurumlara verdikleri desteği göstermek için kullanırlar. Ara sıra t-shirtler halkın direniş araçlarından biri haline gelir. İlk kısa kollu t-shirt beyaz, bisiklet yaka, ne yazılı ne de desenli 1938'de Sears, Roebuck tarafından piyasaya sürülür. Yazısız, yeşil t-shirtler ikinci dünya savaşı'nda Amerikan ordusu tarafından kullanılır; bazı askerler bu t-shirtlere kendileri yazılar yazarlar. Uzun kollu, pamuklu t-shirtler ilk kez 20. yüzyılın başlarında Fransa'da üretilir ve Amerikan ordusu tarafından Birinci Dünya Savaşı'nda kullanılırlar.²⁶

T-shirt'ün toplumsal ve siyasi ifadenin araçlarından biri olarak Batı kültüründeki anlamını, demokratik olmayan bir ülkede, örneğin Çin Halk Cumhuriyeti'nde karşılaştığı tepkiyle kıyaslayarak daha iyi anlayabiliriz .1991'de genç bir Çinli sanatçı, aralarından bazılarının ılımlı politik anlamlara sahip olduğu söylenebilecek komik ifadeler taşıyan t-shirtler yaratır. T -shirt halk arasında büyük başarı kazanır ama Çinli otoritelerce "ciddi bir siyasi vaka" olarak algılanır. Sanatçı

²⁶ Crane,a.g.e.,s.231

tutulur ve sorguya çekilir; t-shirtler resmen yasaklanır. Birçok Çinli bu t-shirtleri giymeyi sürdürse de t-shirtlerin binlercesi toplanır ve imha edilir.

Üst kademe çalışanlarının giyim kodlarındaki son dönem değişimlere rağmen, biri iş dünyasının diğeri boş zaman dünyasını temsil eden birbirinden oldukça farklı iki giyim kültürü etkisini sürdürmektedir.

İşyerinde kullanılan giysiler toplumsal sınıf hiyerarşisini açıkça gösterir. Buna karşın boş zaman giysileri toplumsal sınıf farklılıklarını belirsizleştirme eğilimindedir. Bazı giysiler toplumsal sınıf farklarına bakılarak belli bir düzene göre sıralanamazlar.

Bu giysiler çoğunlukla çiftçiler ve fabrika işçileri gibi işçi sınıfı mesleklerinden türetilmiştir. Zenginler ve yoksullar, popüler kültürün ve eğlence medyası imgelerinin egemenliği altındaki aynı biçimsel dünyada yer alırlar. Boş zaman giysileri bireysel kimliği ifade etme araçlarındandır; ırk, etnik köken, cinsel tercih ve cinsiyet gibi birçok konuya ilişkin çeşitli görüşlere işaret ederler.

Yeni nesle hitap eden başka bir grup tarz da sörf, snowboard ve gökyüzü sörfü gibi daha yeni ve etkileyici tarzlara dayanır. Bu giysiler bazılan geri dönüşümlü olan yeni sentetik malzemelerden imal edilir ya da bilgisayarlarla hazırlanan desenlerle süslenirler.

Boş zaman giysileri statü hiyerarşisinin yoğun olduğu geleneksel işyerleri için uygun değildir; statünün açıkça belirlemesini gerektiren durumlar için kesin normların bulunmaması karışıklığa yol açar ve bir firmanın imaj danışmanına göre "endüstriden endüstriye, firmadan firmaya ve hatta departmandan departmana" farklılık gösteren anlık çözümleri zorunlu hale getirir.

Görüldüğü gibi aslında t-shirt hiçbir zaman sadece bir giysi olarak kalmamış keşfedildiği dönemden bu yana görsel ve dışavurumcu yönüyle toplumda birnevi kendini ifade etme aracı olarak kullanılmıştır.

T-shirt üzerine yapılan baskılar dışında aplike, işleme ve nakış gibi başka tekniklerin de kullanıldığı bilinmektedir.

2.3. T-SHIRT' ÜN VE DESENLEMENİN TARİHÇESİ

T-shirt tarihinin ne zaman ve nerede başladığını kesin olarak söyleyebilmek imkansızdır. Eski gizemleri inceleyen ve keşfedenler tarafından yayılan bir varsayıma göre, Romalı askerler kilt eteklerin içine veya üzerine ayrı olarak günümüz modern t-shirtüne benzer kısa tunikler giymişlerdir.

Günümüz modern t-shirt olarak bildiğimiz elbiseyi ilk olarak kimin giydiği hakkında bilgi mevcut değildir. Buna rağmen Amerikalıların birinci dünya savaşı esnasında İngiliz donanmasından bu fikri aldıkları düşünülmektedir.

İngiliz donanmasının 1890' lardan bu yana t-shirtü iç çamaşır olarak giydikleri bilinmektedir. Ayrıca Almanlar ve Fransızlar da birinci dünya savaşı esnasında t-shirte benzeyen iç çamaşırlar giymişlerdir. T-shirtün kesin olarak ne zaman dış giyim olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur.²⁷

²⁷ Valeri Burnham Oliver, **Fashion and Costume in American Popular Culture**, Greenwood Press USA, 1996, s.68

Şekil 37: Romalı Asker

(Kaynak: <http://www.schoolsliaison.org.uk/2004/bmag/rome.htm>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

T-shirt yakın geçmişe kadar günümüzdeki konumundan oldukça uzakta, yalnız iç çamaşırı olarak kullanılan bir eşya olarak algılanmış, bu konumunun gereği olarak geçmiş yıllarda henüz ne reklam aracı kullanılan bir eşya ne de tek başına bir sanayi kolu olabilmiştir. T-shirt'ün doğuşuna ve yaygın kitleler tarafından dış giysi olarak kullanılmasına sebep olan sürecin Deniz Kuvvetleri aracılığı ile başladığı varsayılmaktadır.

İlk t-shirtün imal tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, askeri kurallar gereği bahriyelilerin göğüs kıllarının görünmesini önlemek amacıyla 1913 yılında Amerikan Deniz Kuvvetlerinde bisiklet yaka, kısa kollu beyaz renkli ve pamuklu kumaştan mamül bir atlet giyilmesinin zorunlu tutulması bu sanayinin başlangıcı kabul edilmektedir. Bu giysi ordu tarafından aslında görünmemesi gereken bir iç çamaşırı olarak öngörülmüştür.

1934 yılında "It Happened One Night," filminde, giysi olarak kullandığı t-shirtü çıkararak üstü çıplak kalan Clark Gable'ın, t-shirtün dış giysi olarak kullanılması yolundaki yükselişte önemli rol oynadığı varsayılmaktadır. Fakat t-shirt, o yıllarda bir iç çamaşırı olarak da kullanılmaya devam etmiştir.

Şekil 38: Clark Gable 1934 İlk T-shirt Örnekleri

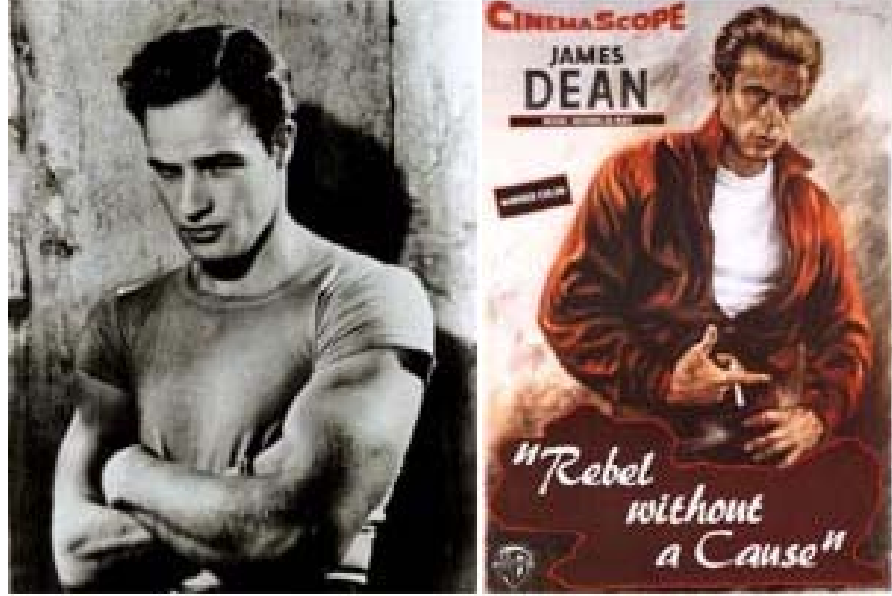
(Kaynak: <http://www.love-u-tshirt.com>.Erişim Tarihi :9-04-2007)

T-shirtün iç çamaşırı olarak kullanıldığı gibi, dış giysi olarak da kullanılmaya uygun olduğu ilk kez 1938'de telaffuz edilmeye başlanmıştır. Bahriyeliler zorunlu olarak giydikleri ve daha sonra rengi kamuflaj amacıyla yeşil olarak değiştirilen beyaz atletlerini dış giysi olarak kullanmaya başlamışlardır.

1944 yılında ordu tarafından yürütülen bir araştırma, koltuk altında ter tutma özelliği ve daha iyi görünmesi sebebiyle silah altına alınmış personelin kollu t-shirtleri kolsuz olanlara tercih ettiğini ortaya koymuştur.

Clark Gable örneğinde olduğu gibi, Marlon Brando "A Streetcar Named Desire" filminde, James Dean "Rebel Without a Cause" filminde ve genç Elvis

Presley gibi diğer yıldızlar da Holywood filmlerinde t-shirtün çekici bir dış giysi olarak algılanmasında önemli rol oynamışlardır.

şekil 39: JamesDean

(Kaynak: <http://www.love-u-tshirt.com>, Erişim Tarihi: 09-04-2007)

1920'lerin sonu ile birlikte t-shirt Amerikan webster sızlüzünde görülmeye başlanmıştır. 1930'ların sonları ile birlikte birkaç perakendecinin t-shirt satmakta olduğunu ve warner kardeşlerin 1930'larda Oz Büyücüsü t-shirtlerinin dağıtımını yaptığı bilinmektedir. T-shirt tarihi ile ilgili çok az belge olduğu için eski resimlerin gözlenmesinde ve buradan ipuçları çıkarılmasında yarar vardır.²⁸

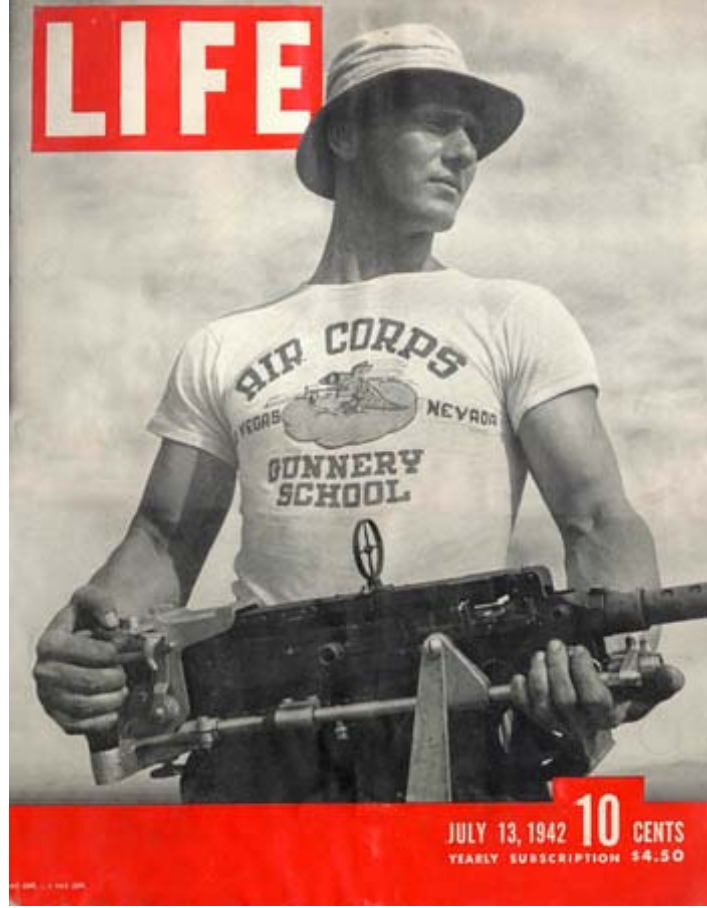
²⁸ <http://www.love-u-tshirt.com/> Erişim Tarihi: 09-04-2007

Şekil 40: Oz Büyücüsü T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.moviegoods.com>, Erişim Tarihi: 09.05.2007)

Life dergisi 13 temmuz 1942 deki sayısının kapağındaki hava birlikleri topçuluk okulu metnine tişört giyen amerikan askerin resmini eklemiştir.

Şekil 41: 1942'de T-shirt Giyen Amerikan Askeri

(Kaynak: http://www.liberatorcrew.com/15_Gunnery/Photos/LifeCover_T.jpg,

Erişim Tarihi: 09.05.2007)

2.3.1. Protesto Amaçlı T-shirt Baskı Desenleri

2.3.1.1. Politik T-shirtler

Politik t-shirtlerin dikkate değer şekilde ilk kez kullanılmaya başlandığı zaman 1948’de Thomas E. Dewey’in seçim kampanyası için “**Dew It for Dewey**”simli t-shirtü kullanmasıyla ortaya çıkmıştır. 1952’de Dwight D. Eisenhower “**I like Ike**” Ike’ı seviyorum t-shirtlerini ortaya çıkarmıştır. O günden bu yana politik t-shirtler seçim kampanyalarının en önemli kısmını oluşturmuştur. Ve bu sadece Amerika’da değil bütün dünyada böyle olmuştur. Bu t-shirtler basitçe, sadece adayın ismini içerebilirdi yada o kadar itici olabilirdi ki giyen kişinin koruma tutması gerekebilirdi.

Şekil 42: Politik T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.cafepress.com>, Erişim Tarihi: 14.05.2007)

Şekil 43: Politik T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.cafepress.com/buy/antibush>, Erişim Tarihi: 14.05.2007)

Temmuz 1991’ de Pekin’ de Çin hükümeti “ben yetiştim beni özgür bırakın” isimli t-shirtleri yasaklamıştır. Çinli harflerle yazılan bu t-shirtler manevi olarak sağlıksız oldukları gerekçesiyle yasaklanmıştır.

ABD’de yaşayan yaklaşık belgelenmemiş 40.000 İrlandalı sakini yasallaştırmak üzere “**İrlandalılar’ı yasallaştırın**” sloganı yazılı 3000 t-shirtü giyen lobi üyeleri National Mall’ a akın etmiştir. Cevap olarak ise “Ne arzuladığınızı söyleyin fakat t-shirte yazarsanız engellenirsiniz” denilmiştir.²⁹

²⁹ Oliver, a.g.e., s.70

Şekil 44: İrlandalılar'ı Yasallaştırın T-shirtleri

(Kaynak: <http://www.blog.vdare.com/.../illegal-irish-out-themselves/> Erişim Tarihi: 14.05.2007)

Bazı t-shirt sloganları güncel olaylar sonucu ortaya çıkmıştır. “**Yeşillik imha silahları**”, “**İsa'nın bombası kim olur**”, “**Biz herkesten eşit olarak nefret ediyoruz**”. Politik t-shirt basanlar yaptıkları politik t-shirt'lere bağlı olarak ayrı ayrı ölüm teklifleri almışlardır.

Cafe press adlı t-shirt baskı şirketi hemen hemen bütün politik görüşler için büyük bir süpermarkete sahiptir. Onlar 20 milyonu aşkın ürünleriyle övünmüşler ve politik seçim döneminde politik t-shirtler onların bir numaralı satışlarını oluşturmuştur.

“2000’lerin t-shirtleri için kişiselleşme ve siyaset anahtar kelimelerdir. Bu politik t-shirt’ler için dikkate değer yıllardan birisidir. Gün geçtikçe daha fazla Amerikalı t-shirtlerinde politik görüşlerini yansıtmaya başlamıştır. Politik olarak teşvik edilen azınlıklar bile politik sloganlarını yansıtan t-shirtleri giymeye başlamışlardır. Onlar oy kullanamıyordu fakat söyleyecekleri sözler vardı. Beğenilemeyen Irak savaşı ve eşdeğer derecede beğenilmeyen İngiltere başkanı Tony

Blair İngiltere’de politik t-shirtlerin satışını ayrıca ateşlemiştir. Fakat Avustralya’ da benzeri olmamıştır, Başbakan Howard hala popüler kalmaya devam etmiştir”³⁰

“Tahmin edilebileceği gibi, online veya offline olarak satın alınabilecek çok çeşitli t-shirtler mevcuttur. En popüler anti-Bush t-shirtlerinden birisi “**yeni bir başkan değiştirebilir**” t-shirtleri olmuştur. 2004’ten beri bir çok t-shirtte Hillary Clinton portresi kullanılmıştır.”³¹

Şekil 45: Politik T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.love-u-tshirt.com/>, Erişim Tarihi: 09.04.2007)

2.3.1.2. Savaş ve Aşırılık Karşıtı T-shirtler

Seçimlerin yanında 1950’lerden beri t-shirtler her türlü büyük ve küçük siyasi mesajı taşımak üzere kullanılmıştır. 1959-1973 arası Vietnam savaşı ve devam eden Irak savaşı yüzlerce ve binlerce savaş karşıtı t-shirtün üretilmesine yol açmıştır.

³⁰ <http://www.love-u-tshirt.com/> Erişim Tarihi :09.04.2007

³¹ Oliver, a.g.e., s.75

Kürtaj karşıtı t-shirtler ve yaşam hakkı t-shirtleri ile bu listeyi sonsuza taşımak mümkündür.

Şekil 46: Savaş Karşıtı ve Politik T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.love-u-tshirt.com>, Erişim Tarihi : 09.04.2007)

Şekil 47: Kürtaj Karşıtı ve Yaşam Hakkı T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.cafepress.com/buy/abortion/pro-life/>, Erişim Tarihi:

14.05.2007)

Şekil 48: Savaş Karşıtı T-shirtler

(Kaynak: http://www.radicalrags.com/anything_war_can_do.html, Erişim Tarihi: 14.05.2007)

2.3.1.3.Çevreci (Yeşilci) T-shirtler

İnsanoğlunun doğaya verdiği tahribat ve bunun önlenemez ivmesinin bir sonucu olarak, yine çevresine ve olanlara karşı bir tavır alan bilinçli kesim kendilerini en iyi bir şekilde T-shirtlerin sloganlarıyla ifade etmişlerdir. Bu yol dışavurumun ve kendini ifade etmenin en az şiddetli yoludur.

Şekil 49: Çevreci T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.sendatee.net/savetheworldovalpeace.html>, Erişim Tarihi: 14.05.2007)

Şekil 50: Çevreci T-shirt Örneği

(Orjinal Alper Ok Koleksiyonu, Sarp Jean, 2000)

Şekil 51: Çevreci T-shirt Örneği
Orjinal Alper Ok Koleksiyonu, Sarp Jean, 2000)

2.3.1.4. Tuxedo T-shirtler

T-shirt'lerin doğuş kaynağı hatırlanacak olursa, ilk ortaya çıkışın iç çamaşırı olduğu ve daha sonra bunun bir dış giyime dönüştüğü bilinmektedir. Dikkat edilecek olursa bu değişimin altında da aslında bir başkaldırı ve bir dışavurum özelliği olduğu görülmektedir. Dönemin jön olan asi sinema artistlerinin bu değişimin başını çekmeleri ve toplumda öncü model rolü üstlenmeleri hep bu sürecin bir ifadesi olmuştur.

Tuxedo t-shirtlere bakacak olursak aynı değişimin bu defa tam tersinin alaycı bir tavırla nasıl vurgulandığını görmek mümkündür. Çünkü bu t-shirtü giyen kişi adeta bir smokin giymiş gibi görünmektedir.

Aslında bu hareketin altında yatan, hafifçe toplumun kurallarıyla alay etmek aynı zamanda da toplantı ve davet gibi olağanüstü bir ortama ayak uydurmaktır. Bu t-shirtlerin isminin neden Tuxedo olduğu sorulacak olursa ; isim tütün zengini Pierre Lorillard, William Astor ve diğer varlıklı insanların inzivaya çekildiği New York' un dışındaki **Tuxedo Park** isimli küçük bir bölgeden ortaya çıkmıştır. Lorillardın İngiliz ceketini 1980 'lerde ABD' ye soktuğu söylenmektedir. Ebau Brummel 19. yy' da akşam ceketini keşfetmesi nedeniyle kredi almıştır.

Şekil 52: Tuxedo T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.tuxedotshirts.com/tuxedotee.htm> 1, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

Şekil 53: Tuxedo T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.tuxedotshirts.com/tuxedotee.htm>, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

2.3.2. Reklam Amaçlı T-shirt Baskı Desenleri

2.3.2.1. Promosyon Amaçlı T-shirtler

Promosyon yani bir diğer adıyla reklam amaçlı t-shirtler, ticari firmaların kendilerini tanıtmak amacıyla bir bedel istemeksizin üstünde kendi amblem veya logolarının bulunduğu t-shirtlerdir. Bu t-shirtleri kendi hedef müşteri kitlelerine ürünle veya değişik kampanyalarla hediye etmek suretiyle reklamlarını yapmayı amaçlarlar. Dikkatli bakılacak olursa yöntem basit gibi görünse de aslında son derece etkili ve sonuca doğrudan giden bir tekniktir. Burada hedef kitleye bir hediye mahiyetinde promosyon t-shirt sunulmakta ve aynı zamanda hem ürün reklamı yapılmakta hem de hedef kitle memnun edilmektedir.

T-shirtün bir giysi olması ve ana ürünün başka bir eşya olması muhtemel bir durumdur. Bu durumda ana ürün sadece kullanıldığı zamanlarda markanın görsel

olarak reklamını yapabilmektedir. Ama asla bir t-shirtün görselliği ile baş edememektedir.

T-shirt adeta bir ayaklı reklam panosudur. T-shirtü giyen kişi yürüdükçe adeta şirketin reklamını yapan hareketli bir reklam panosu gibidir. Bu bakımdan hiçbir ürün t-shirtün reklam gücüyle baş edemeyeceğinden çoğu ticari marka bu yola başvurmuştur. Bunların içinde belli başlı olarak içecek firmaları, bilgisayar firmaları, seyahat acenteleri ve daha birçok reklamını yapmak isteyen şirket gösterilebilir.

şekil 54: Promosyon T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.t-shirts.com/printed/default.asp?cmd=deta.>, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

Şekil 55: Promosyon T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.andreasgrau.de/index.php?lang:german;loc.>, Erişim Tarihi:
17.05.2007)

Şekil 56: Promosyon T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.plasticated.com/tshirts/appleibm.gif>, Erişim Tarihi:
17.05.2007)

Şekil 57: Promosyon T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.touslesprix.com/mode/fiche3158059.html>, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

Bugün sektörel bazda da promosyon şirketleri adı altında, işleri sadece ticari markaların tanıtımını yapmak amaçlı hediye ürün tasarlayarak üreten firmalar bulunmaktadır. Bu firmaların birçok promosyon ürünün yanında başlıca t-shirt baskısı da yaptırdığı bilinmektedir.

2.3.2.2. Marka T-shirtler

Marka t-shirtler, uzmanlık alanlarının konusu içinde t-shirt olan ürünlerdir. Doğal olarak da bunların içinde belli başlıcaları spor markalarının t-shirtleri bulunmaktadır. Çünkü t-shirtün genel yapısına bakıldığında, bir giysi olarak t-shirt genellikle pamuklu ter emici rahat ve spor yaparken kullanım için idealdir. Bundan dolayı da spor markalarının vazgeçilmez ürünleri arasında baş sıralardadır. Tabi ki başka t-shirt markaları da bulunmaktadır. Bunlar da genelde tekstil markaları içinden spor giyim alanında özellikle t-shirtle öne çıkmış ve tanınmış olanlarıdır.

Şekil 58: Marka T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.nike.com>, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

Şekil 59: Marka T-shirt Örneği

(Kaynak: http://www.ciao.de/.../adidas_T_Shirt_LOGO_1199076, Erişim Tarihi:

17.05.2007

Şekil 60: Marka T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.abercrombie.com>, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

2.3.2.3. Müzik Gruplarının T-shirtleri

Müzik gruplarının şarkı sözleri özellikle 1960'lardan sonra hippie akımıyla birlikte protest ve savaş karşıtı bir tavır almıştır. Bundan önce müzik sadece eğlence ve hoş vakit geçirme aracı olarak algılanırken artık müzik bir protesto biçimi haline almıştır. Çok büyük kalabalıklar stadyum ve daha büyük alanlara toplanarak buralarda günler süren müzik festivalleri düzenlenmekte ve yönetimi ve politikaları eleştiren müzikler dinlemektedirler. Bu müzik festivallerinin başlangıcı kabul edilen Woodstock konseri Ağustos 1969 'da Bethel'de yapılmıştır.

Şekil 61: Woodstock Concert, Bethel, August 1969

(Kaynak: www.alvinlee.de/alvmems8.htm, Erişim Tarihi : 17.05.2007)

Şekil 62: Müzik Gruplarının T-shirtleri

(Kaynak: <http://www.talent99.freeserve.co.uk/>, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

Bu topluluklar o dönemlerin genç kuşaklarıydı ve doğal olarak da bu protest tavrı giyimlerine de yansımaktadırlar. Bu yansımanın doğal bir sonucu olarak düşüncesini ve tavrını savundukları müzik gruplarının da t-shirtlerini giyerek kendilerini ifade etmekte ve dışavurumcu tarzlarıyla düşüncelerini yorumlamaktaydılar.

O günden günümüze bakılacak olursa çok büyük bir değişim olmadığını gözlemlemek mümkündür. Ancak gerek müzikteki çeşitlilik ve grupların sayısının artması gerekse ideolojilerin çeşitlenmesi büyük bir sektörü de beraberinde getirmiştir.

Şekil 63: Müzik Gruplarının T-shirt Örnekleri

(Kaynak: <http://www.musikmachine.com/index.php?>, Erişim Tarihi: 17.05.2007)

Giyilen bir müzik grubunun t-shirtüne bakılarak o kişinin hangi müzik grubunu sevdiği, düşünce ve değer yargıları belli bir dereceye kadar anlaşılmaktadır.

Şekil 64: Müzik Gruplarının T-shirt Örnekleri

(Kaynak: <http://www.musikmachine.com/index.php?>, Erişim Tarihi: 18.05.2007)

Ayrıca müzik grupları da bu t-shirtlerini yaparken tamamen kendi ideolojilerini yansıtan figürler ve resimler kullanarak kendi düşüncelerine adeta bir görsel vurgu yapmaktadırlar.³² Günümüzde bu sektör çok büyümüştür ve hemen her müzik grubunun da bir t-shirtü bulunmaktadır. Öyle ki bu bir grup olmanın temel şartı gibi olmuştur.

³² www.musikmachine.com/index.php?, Erişim Tarihi: 15.06.2007

Şekil 65: Müzik Gruplarının T-shirt Örnekleri

(Kaynak: <http://www.allposters.com/-st/Men-s-Pop-Music-T-Shir>., Erişim Tarihi: 18.05.2007)

2.3.3. Sanatsal Amaçlı T-shirt Baskı Desenleri

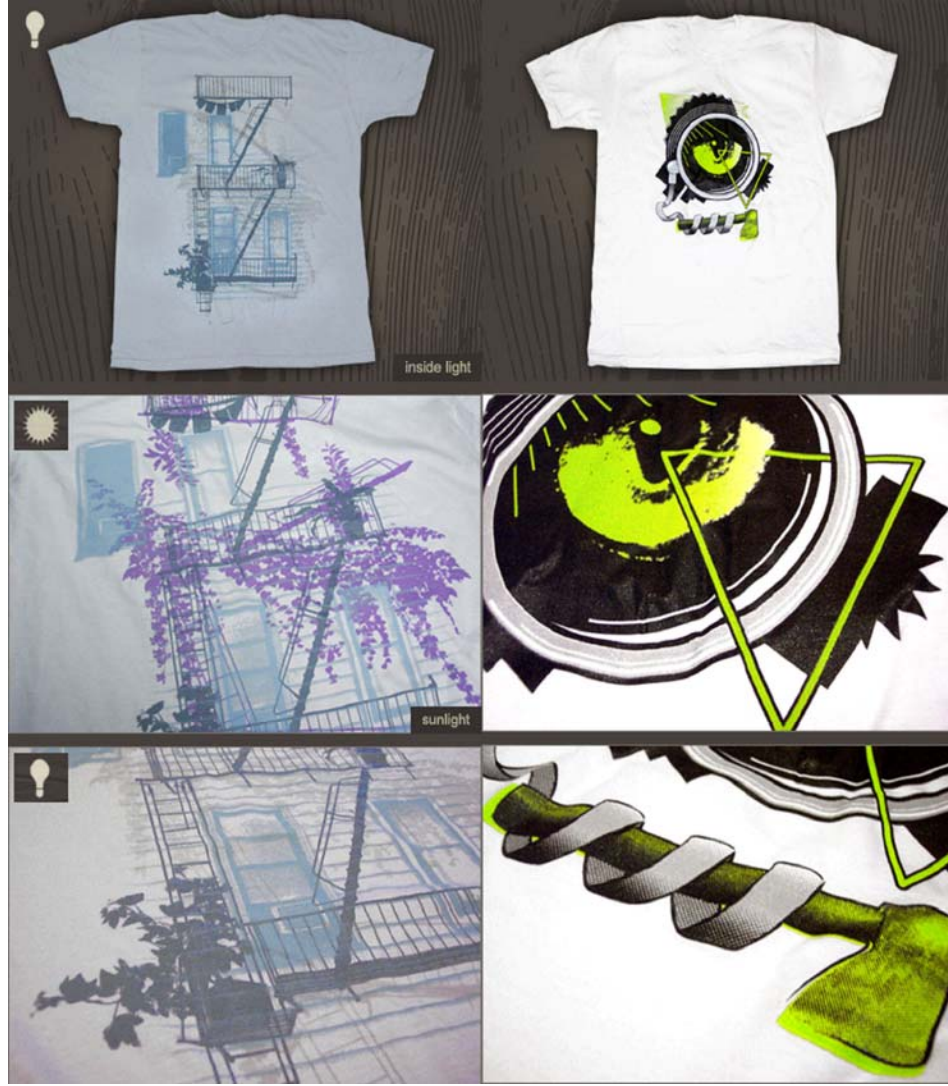
2.3.3.1. Grafik-art T-shirtler

Bu tarz t-shirtler, bağımsız çalışmalar olup tamamen sanatçının tarzı ve istekleri doğrultusunda kendi tekniğiyle yapılan t-shirtlerden oluşmaktadır. Bu t-shirtler genelde seri üretim olmazlar ama sanatçının çalışma şekline göre de bu durum değişebilir.

Şekil 66: Grafik art T-shirt örneği

(Kaynak: <http://www.i-manifest.com>, Erişim Tarihi: 18.06.2007)

Şekil 67: Grafik art T-shirt örneği

(Kaynak: <http://www.i-manifest.com>, Erişim Tarihi: 18.06.2007)

2.3.3.2. Tie-dye, Batik, Shibori Tekniği ile Desenlendirilmiş T-Shirtler

Bu tarz T-shirtler 1970'lerde hippie akımıyla beraber ortaya çıkmıştır. Genelde çok renkli ve doğanın g1kkuşağını yansıtan renklerinden oluşmaktadır.

şekil 68: Batik Etkili T-shirt 1rnelđi

(Kaynak: <http://www.dominatorclothing.com>, Erişim Tarihi: 18.05.2007)

şekil 69: Tie dye Etkili T-shirt 1rnelđi

(Kaynak: <http://www.moestuff.com>, Erişim Tarihi: 18.05.2007)

Şekil 70: Shibori T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.zena-in.cz/auditoria/images>, Erişim Tarihi: 18.05.2007)

2.3.3.3. Airbrush Tekniği ile Desenlendirilmiş T-shirtler

Airbrush tekniği boyanın hava püskürterek yüzeye atılmasından meydana gelen bir tekniktir. Bu teknik 1950'lerin sonunda California'nın güneyindeki bir grup hızlı araba yarışısının arabalarının yanlarına alev ve değişik şekillerle süslemesi sonucu oluşmuş, daha sonra motosikletlerinde ve son olarak da t-shirtlerinde bu tekniği uygulamışlardır ve bu da 1960 ve sonrası airbrush t-shirt endüstrisi gelişiminin temellerini oluşturmuştur.

Şekil 71: Airbrush Tekniği ile Yapılan T-shirt Örneği
(Kaynak: www.airbrush-bozo.be ,Erişim Tarihi: 18.05.2007)

Şekil 72: Airbrush Tekniği ile Yapılan T-shirt Örneği
(Kaynak: www.airbrush-bozo.be ,Erişim Tarihi: 18.05.2007)

2.3.3.4. Modacıların T-shirt Baskı Desenleri

Moda dünyasına yön verenler bu alanda isim sahibi olmuş veya olacak olan stilistler için de t-shirt vazgeçilmez bir parça olmuştur. T-shirt adeta kişinin içini dökmek için kullandığı boş bir tuvaldir. Aynı zamanda, tasarımcılar ve firmalar açısından isimlerini, markalarını, amblemlerini çok iyi yansıtabilecekleri bir giysi parçasıdır.

Son yıllarda, Armani' nin koleksiyonlarında tişörtü takım elbisenin içinde sunmasıyla tişört farklı boyutlara ulaşmış, takım elbiselerin içine de giyilmeye başlanmıştır.

Şekil 73: Versace T-shirt Örneği

Orjinal, Alper Ok, Versace İçin Hazırlanmış Koleksiyon Örnekleri, Erçetin Tekstil, 2003)

Şekil 74: Chanel T-shirt

Kaynak: <http://www.urbaninstyle.com/chanel-m-32.html>, Erişim Tarihi: 16.06.2007)

Şekil 75: Gucci T-shirt

(Kaynak: www.urbaninstyle.com/chanel-m-32.html, Erişim Tarihi: 15.06.2007)

Şekil 76: Calvin Klein T-shirt

(Kaynak: <http://www.oo.com.au/prod/CLMG16R35WHITEG/1b.jpg>, Erişim Tarihi: 15.06.2007)

2.3.4. Üniforma T-shirtler

T-shirtler önceleri askeri kıyafetlerin içinde bir çamaşır olarak kullanılırken günümüzde kendi başına bir üniforma olarak kullanılmaktadır.

Sıcak bölgelerde o ülkenin polisi, askeri kuvvetleri, özel güvenlik teşkilatları ve hatta itfaiye teşkilatları bile t-shirt üniformalarını kullanmaktadırlar. T-shirtün üzerinde yeralan bir özel baskı onu anında spor bir kıyafetten resmi bir üniformaya dönüştürebilmektedir. Bu da bize giyimde evrimin nasıl değişken bir yapıya sahip olduğunu çok net bir şekilde göstermektedir.

Şekil 77: Üniforma T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.lawranceordnance.com>, Erişim Tarihi: 14.06.2007)

CIA T-Shirt
www.lawranceordnance.com

New York Fire Department T-Shirt
www.lawranceordnance.com

Şekil 78: Üniforma T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.lawranceordnance.com>, Erişim Tarihi: 12.06.2007)

2.3.5. Teknolojik T-shirtler

Hızla ilerleyen teknoloji, her alanda olduğu gibi tekstil alanında da çok etkili olmaktadır. Giysilerde de etkisini direk olarak göstermektedir. Teknolojinin etkisiyle günümüzde ışıklı, şekilli, yazılı ve müzikli t-shirt'lere rastlamak mümkündür.

Şekil 79: Led T-shirt Örneği

(Kaynak: <http://www.programme-beaute-minceur.com/sex-toys/ind.>, Erişim Tarihi: 13.06.2007)

İpod'un geliştirmiş olduğu müzikli t-shirtler bu konuda bir ilktir. T-shirtün yanına dikilmiş bir kumanda konsolu ve içinde bulunan mp3 çalar sayesinde artık t-shirtten müzik dinleme imkanı sunulmuştur.

Yakın gelecekte ise t-shirtlerin kablosuz olarak internete bağlanabilir olması ve buradan reklam alabilmesi gündemdedir.

Şekil 80: Müzik Çalan T-shirt

(Kaynak: <http://www.ipods.techfresh.net/news/ipods/2006/10/>, Erişim Tarihi:
10.06.2007)

Şekil 81: Led T-shirt

(Kaynak: http://www.bimbambanana.com/billeder/clock-t-shirt_2427_th.gif,

Erişim Tarihi: 17.06.2007)

Şekil 82: Led Visiluation T-shirt

(Kaynak: http://infosthetics.com/archives/2006/09/lightemitting_tshirt_movie.html,

Erişim Tarihi: 12.05.2007)

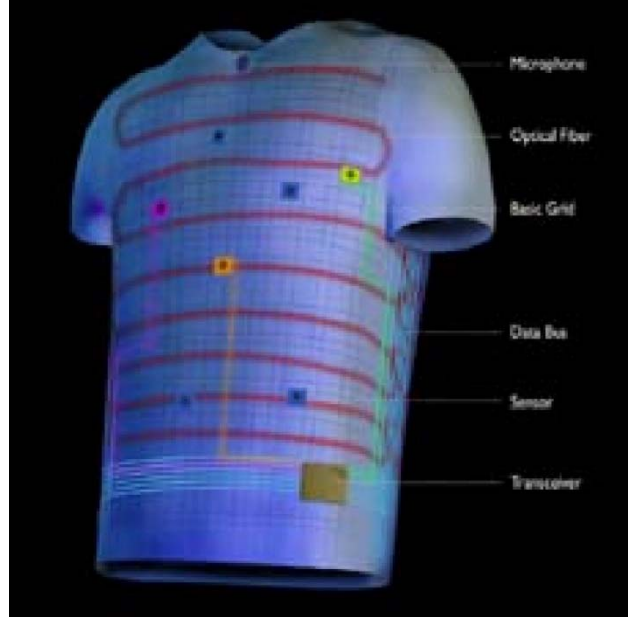
Reklam tişörtleri organik ışık saçan diodlar OLED' ler piyasaya sürülünce tamamen yeni bir anlam kazanacaklar oled veya düşük enerjili yüksek çözünürlüklü renklendirme teknolojisi ,modayla bütünleştiği zaman sadece tek bir tıkla bütün dijital görüntülerin kablosuz olarak tişörtler yardımıyla sergilenebilmelerini sağlayacaktır.

Futbol maçına gitmeden önce şirketin nereye gideceğinizi bilmesini sağlarsınız şirket McDonalds reklamı için düğmeye basar. Balığa giderseniz şirket popüler balık bölgeleri reklamı için düğmeye basar. T-shirtünüzün üzerini derseniz reklam panosu şeklinde kiralayabilirsiniz. Böylece siz daha ünlü oldukça size ödenen para da artar. Kulağa uzakmış gibi gelse de Pc magazine MIT laboratuvarlarında yapılan denemelerin olumlu olduklarını bildirmektedir. Reklam t-shirtleri için olasılıklar sonsuzdur.

OLED organik ışık saçan diyot, düşük enerjili yüksek çözünürlüklü renklendirme teknolojisidir. OLED'lerin moda, t-shirtlere girmesi dijital görüntülerin sadece bir tıklama ile elbiseden elbiseye geçecek şekilde kablosuz iletilmesini sağlayacaktır. Bir kişi evden ayrılırken Armani logosuyla ayrılacak eve Calvin Klein logosu ile dönecektir. Bunun bir sonucu olarak ünlüler değişen billboardlar haline gelerek mütevazı gelirler elde edeceklerdir.

Bir diğer teknolojik gelişim ise t-shirtün sağlık yönünden kullanılmasıdır. Yapılan araştırmalara göre ileride giyilen t-shirt sağlık merkezine kişinin her türlü anlık yaşamsal fonksiyonlarını bilgilerini ulaştıracak ve acil bir durumda yardım ekiplerini yönlendirecektir. Halen ABD bu teknoloji üzerinde askeri polis ve itfaiye teşkilatı için çalışmaktadır.³³

³³ Terje A. Skotheim, John R. Reynolds, Skotheim Terje, **Conjugated Polymers**, Taylor and Francis Group, New York, 2007, s.17

Şekil 83: Sensörlü T-shirt

(Kaynak: <http://www.coollest-gadgets.com/20060530/t-shirt-that-measures-a-patients-vital-signs/>, Erişim Tarihi: 15.06.2007)

1980'lerin t-shirt yeniliklerinden birisi küresel hiper renkli t-shirt veya Amerika'da bilinen ismiyle "Generra Hipercolor"dur. Bu t-shirt'te havanın sıcak veya soğuk olmasına göre renk değiştiren ısıya duyarlı pigmentler bulunmaktadır. T-shirt'ün üzerinde el bir miktar bastırıldığında, elin izi t-shirtte çıkabilmektedir.³⁴

³⁴ Skotheim, Reynolds, Terje, a.g.e., s.18

Şekil 84: Hypercolor T-shirt örneği

(Kaynak: <http://www.248am.com/images/hypercolor.jpg>, Erişim Tarihi: 10.06.2007)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASKI TEKNİĞİYLE OLUŞTURULMUŞ DIŞAVURUMCU T-SHIRT DESEN UYGULAMALARI

Araştırmanın bu bölümünde t-shirt baskı uygulamalarında kullanılan teknikler ve bu tekniklerin yapılış aşamaları anlatılacaktır.

T-shirt baskı desenlemenin birinci aşaması tasarımıdır. Tasarım aşamasında önceleri tasarımcılar kağıda deseni oluşturur ve renkli ise bu deseni teker teker asetatlara mürekkep yardımıyla kopyalardı. Daha sonra ise bu asetatlar pozlama makinalarında üzerine özel bir pat sürülmüş ipek çerçevelerin üzerine yerleştirilerek ışıkta pozlandırılırdı.

Günümüzde ise tasarım aşamasında değişiklikler olmuş elle tasarımın yerini bilgisayarlar almıştır. Bilgisayarlarda kullanılan software programlar yardımıyla ki bunlar genelde Corel Draw, Photosop, Freehand gibi programlardır, desen tasarımı oluşturulmakta ve direk olarak renk ayrımı yapılarak asetata çıktı alınmaktadır.

Araştırmada görülen çoğu t-shirt baskıları bilgisayar tasarımı olup genelde Corel Draw ve Photosop programları kullanılarak tasarlanmıştır. Tasarlanma aşamasından sonra artık günümüzde tasarımı direk olarak baskı ile de görebilmek mümkündür. Bu tekniğin adı da transfer baskı tekniğidir. Bu teknikte printere yollanan tasarım normal kağıt yerine ısıya duyarlı olan transfer baskı kağıdına basılmaktadır. Daha sonra ise 180 derecede 5 dakika süreyle pres makinasında t-shirt'ün üstünde tutulmaktadır.Pres makinasından sonra normal kağıt şeffaf olan baskı kağıdından sıyrılarak ayrılmakta ve baskı t-shirte geçmektedir. Bunların dışında bir başka teknik de Airbrush tekniğidir. Bu teknikte sanatçı tamamen el becerisiyle tasarımını gerçekleştirir. Bu yüzden bu teknikte usta olmak önem arzeder. Bu teknikte, özel bir kompresör yardımıyla hava, tabancaya aktarılır. Boya ise, uygulanacak yüzeye hava yardımıyla püskürtülür. Bu teknikte önemli olan püskürtme açısı, kullanılan ağızlıktaki iğne kalınlığı ve püskürtme mesafesidir.

3.1. BİRİNCİ UYGULAMA

Yapılan uygulamalarda, desen Corel draw programı ve Photosop programı ile efekler kullanarak oluşturduktan sonra transfer kağıdına çıktı alınmıştır. Daha sonra 180 dercede 2 dakika süreyle presde tutulan t-shirt ve transfer kağıdı soğutularak birbirinden ayrılır. Desen böylelikle t-shirt yüzeyine aktarılmıştır.

Uygulama 1: Bayan T-shirt Baskı Tasarımı,2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 1x1 Ribana T-shirt

Uygulama 1: Bayan T-shirt Baskı Tasarımı,2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 1x1 Ribana T-shirt

3.2. İKİNCİ UYGULAMA

Uygulama 2: Bayan T-shirt Baskı Tasarımı,2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 1x1 Ribana T-shirt

Uygulama 2: Bayan T-shirt Baskı Tasarımı,2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 1x1 Ribana T-shirt

3.3. ÜÇÜNCÜ UYGULAMA

Uygulama 3: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

Uygulama 3: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

3.4. DÖRDÜNCÜ UYGULAMA

Uygulama 4: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

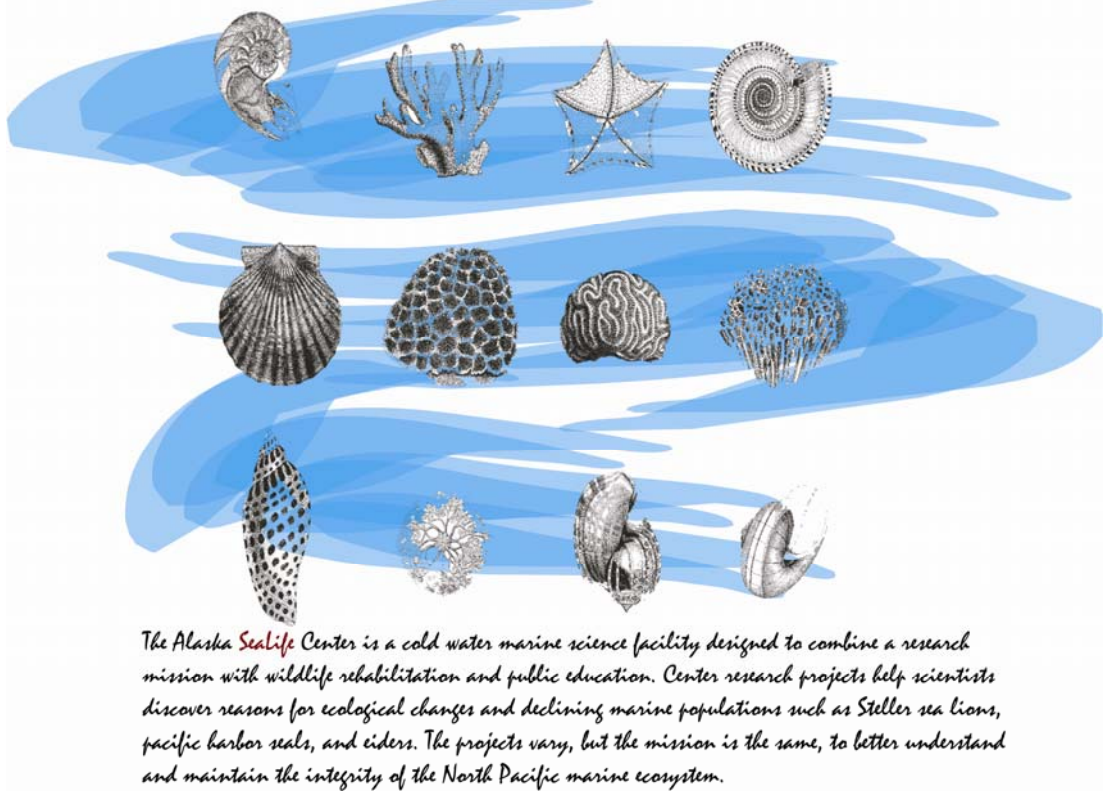
Uygulama 4: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

3.5. BEŞİNCİ UYGULAMA

Uygulama 5: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

Uygulama 5: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007

Bilgisayarda Corel Draw Programı ile Tasarlanmış Baskı Çalışması

Teknik : Transfer Baskı Tekniği

Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

3.6. ALTINCI UYGULAMA

Uygulama 6: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007

Teknik : Airbrush Tekniği ile İllüstrasyon Çalışması

Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

Uygulama 6: Erkek T-shirt Baskı Tasarımı, 2007
Teknik : Airbrush Tekniği ile İlüstrasyon Çalışması
Malzeme: %100 Pamuk, 30/1 Süprem T-shirt

SONUÇ

Modern hayatın hareketli yaşantısı içinde insanlar birbirleriyle öncelikle görsel iletişim kurmaktadırlar. Kurdukları bu görsel iletişim, gittikçe bencilleşen ve birbirlerinden çekinen insan toplumları içinde çok önemli bir yer kazanmıştır.

Hızla artan insan nüfusuna karşılık giderek gerileyen insan ilişkilerinde öne çıkan görsel iletişim olmuştur. İletişim ve insanların kendini ifade etme ihtiyacı, modern yaşamda her zaman önemini koruyacaktır.

İnsanlar kendilerini ifade ettikleri müddetçe var olabilir ve yaşam savaşında hayatta kalabilirler. Bu gün tek bir bireyden milletleri oluşturan büyük topluluklara kadar insanların kendilerini ifade etme şekilleri hep aynı oluşumun göstergesidir.

Bu oluşum ise sanatta “ekspresyonizm akımı” olarak da bildiğimiz “dışavurumculuk” olarak kendini bulur. Bu akım resim başta olmak üzere sanatın hemen her dalında etkisini göstermiştir. Önceleri ilk çağlardan bu yana insanlar resimler ve şekiller çizerek görsel iletişim güçlerini arttırmıştır.

Görsel anlatımın en önemli elementi insanın kendi vücududur. İnsan konuşmadığı zaman kendini ifade etmesi için en önemli unsur olan görselliğini kullanır. Burda da öne çıkan vücutunda taşıdığı aksesuarları ve giydiği giysileridir. Bu eşyalar, onu bize en iyi anlatan dış görsel öğeleridir. İlkel kabilelerle başlayan vücuda döğme yaparak çeşitli şekiller çizme olgusu bugün günümüzde de moda olarak kabul görmektedir. Bunun dışında kıyafetlerin, insanlık tarihinde, gerek statü ve güç sembolü, gerekse de meslek gruplarının simgesi bir görsel iletişim unsuru olarak kullanıldıkları bilinmektedir. Tarihsel süreçte kıyafetlerin üstlendiği bu görsel iletişim misyonluğu günümüze değin sürmüştür.

Günümüzde bu rolü üstlenen en önemli kıyafetlerin başında ise t-shirt gelmektedir. Çalışmamızın ana konusunu oluşturan t-shirt, üzerinde taşıdığı

baskılarla adeta konuşmakta ve biz susarken bizim yerimize duygu ve düşüncelerimizi ifade etmektedir.

Bu çalışmayı yapmamdaki amacım, özellikle t-shirt'ün bir iç çamaşırı olarak kullanırken, nasıl patlama yaparcasına kendine özgü bir sektör oluşturduğu, baskılarıyla yaşayan, konuşan, ağlayan, gülen bir dış giyim haline geldiğini vurgulamaktır.

Araştırmamda t-shirt baskılarındaki iletişim gücünün, günümüz modern toplumlarındaki zayıflayan insan ilişkilerini pekiştirerek, kendini ifade etme gücünü nasıl arttırdığı vurgulanmaktadır.

T-shirt baskılarıyla toplumda siyasi alanlarda bir protesto aracı olarak kullanılması kitlelerde sessiz bir başkaldırı unsuru olmuştur.Öyle ki bazı ülkelerde insanlar giydikleri t-shirt'ler yüzünden tutuklanmıştır.

T-shirtler bizim olduğu kadar ticari yaşamın da vazgeçilmez bir unsuru olmuştur.Şirketler ürünlerini pazarlarken t-shirtlerin önündeki baskıları kullanmış ve böylece hem kendi reklamlarını yapıp hem de müşterilerine promosyon t-shirtler hediye etmişlerdir. Bu t-shirtleri giyenler, adeta iki ayaklı reklam panosu gibi gezdikçe o şirketin de reklamı yapılmaktadır.

T-shirt'ün günümüz modern toplumlarında üstlendiği roller giderek artmaktadır.Örneğin t-shirt üstündeki özel bir baskıyla resmi üniforma olabilmektedir.Bu gün bir çok ülkenin polis, asker, özel güvenlik, itfaiye gibi kurumlarında personel mevsimine göre bu üniforma t-shirtleri giyebilmektedir.

Teknolojinin hızla gelişmesi t-shirt'lerin de baskılarında çok değişik gelişmelere sebep olmuştur. Günümüzde artık özel ışıklı t-shirtler, kayan yazılılar gibi teknolojik t-shirtler vardır.Gelecekte de bu yönde çok değişik gelişmelerin bizleri beklediği bir gerçektir.

Sonuç olarak t-shirt baskılarındaki bu oluşumun ne kadar büyük ve güçlü olduğuna bakacak olursak ,insanlığın aslında t-shirt'le kendini ifade etme açlığını nasıl giderdiğini ve aslında bu oluşumun gecikmiş bir ihtiyacın patlaması olduğunu görebiliriz.Dolayısı ile de t-shirt, gelecekte de her zaman bizimle olacak ve taşıdığı baskılarla bizim dışavurumcu yönümüzü ortaya çıkarıp, toplumsal iletişimimize destek sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

TÜRKÇE KAYNAKLAR

CRANE, Diana, **Moda ve Gündemleri Giyimde Sınıf Cinsiyet ve Kimlik**, Çeviren Özge Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003

GOMBRICH, E.H., **Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitabevi, İstanbul ,1986

KAYA, Reyhan, **Türk Yazmacılık Sanatı:Tahta Kalıpla Kumaş Baskısı**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1974

KINAY, Cahit, **Rönesanstan Yüzyılımıza Sanat Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat Tarihi Dizisi, Ankara , 1998

ONUR, Nur, **Moda Bulaşıcıdır** , Epsilon yayıncılık , istanbul, 2004

SARAÇ, Tahsin, **Fransızca Türkçe Büyük Sözlük**, TDK, Bilgi Basımevi, Ankara, 1976

YABANCI KAYNAKLAR

COST , Frank, **The New Medium of Print: material communication in the Internet age**, Cary Graphics Arts Press, New York, 2005

CUSICK, Dawn, **The Michaels Book of Arts & Crafts, Megan Kirby**, 2003 Lark Books N.Y. U.S.A

FUNG, Walter, **Coated and Laminated Textiles**, Woodhead Publishing, U.K., 2002

GILLOW, C. - SENTENCE, B., **World Textiles**, Glossary N.Y., 1990

KAFKA, Francis J., **Batik, Tie Dying, Stenciling, Silk Screen, Block Printing: The Hand Decoration of Fabrics**, Dover Publications, USA, 1973

LACASSE, Katia, **Werner Baumann, Textile Chemicals: Environmental Data and Facts**, Springer, Berlin Germany, 2004

MILES, Leslie WC., **Textil Printing**, Society Of Dyeis And Colourist 1994

NELSON, Robin, **From Cotton to T-Shirt**, Lemer Publications Company, Minneapolis, USA, 2003

OLIVER, Valeri Burnham, **Fashion and Costume in Amercan Popular Culture**, Greenwood Press USA, 1996

RICHARD, Lionel , **The Concise Encyclopedia of Expressionism**,Omega Books,U.S.A.1984

SCHWALBACH, Malthilda V., James Alfred Schwalbach, **Silk-Screen Printing for Artists and Craftsmen**, Dover Publications, N.Y, 1980

SEYBOLD, Patricia B., **Brandchild**, KOGAN PAGE, London , UK, 2003

SINCLAIR, Rose, **Skills in Textiles Technology**, British Library Cataloguing, U.K., 2003

SKOTHEIM, Terje A., REYNOLDS, John R., TERJE, Skotheim, **Conjugated Polymers**, Taylor and Francis Group, New York, 2007

SPENCER, David J., **Knitting Technology**, Woodhead Publishing ltd. Pennsylvania, U.S.A , 2001

WELLS, Kate, **Fabric Dyeing & Printing**, Conran 1997, Octopus China 2000

WELLS, David Ames, **Fabric ,Dyeing & Printing**, Conran Octopus London 1997

WADA ,Yoshiko Iwamoto, **Shibori: The Inventive Art of Japanese Shaped Resist Dyeing: Tradition, Techniques, Innovation**, Paperback Edition, Japan, 1998

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.love-u-tshirt.com/> , Erişim Tarihi: 09-04-2007

<http://www.musikmachine.com/index.php?>, Erişim Tarihi: 15.06.2007

<http://teehive.stores.yahoo.net/hisoftshir.html>, Erişim Tarihi :10-05-2007

<http://www.t-shirt-buyers-guide.org/custom> ,Erişim Tarihi :15-05-2007

<http://www.vintageskivvies.com/pages/archives>, ErişimTarihi:15-05-2007

<http://www.amazon.de/T-Shirt-History->, ErişimTarihi:15-05-2007

http://www.logosoftwear.com/tip/History_Of_The_Custom_Tshirt, Erişim Tarihi :10-05-2007

<http://www.concepttshirts.co.uk/articles/history.htm>, ErişimTarihi:15-05-2007

http://www.sportbuck.com/product_info.php?info=p2165_T-Shirt-history.html, ErişimTarihi:15-05-2007

<http://www.clothing4christ.com/History-Tshirt-Fashion.asp>,ErişimTarihi:15-05-2007

<http://www.corpseclothing.com/t-shirt-history.asp>, Erişim Tarihi :10-05-2007

ÖZGEÇMİŞ

Alper OK

Doğum Tarihi: 14.05.1967
Doğum Yeri: Foça / İZMİR
İş Adresi: Akademi Ege
895 Sokak No:7 Hisarönü Konak / İZMİR

İş Tel: 0 232 489 85 00
E-mail adresi: alper-ok@hotmail.com

Eğitim Durumu:

1982 - 1985 İzmir Karataş Lisesi

1986 - 1991 Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi,
Tekstil Bölümü

2003 - Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Enstitüsü,
Tekstil Bölümü Yüksek Lisans (Tez
Aşamasında)

Araştırma Konuları:

1960 – 1980 Yılları Arasında Gençlik Hareketleri
Anadolu'da ve Türklerde Kemer-Kuşak
Fotoğrafik Gerçekçilik (Fotorealizm)
Geometrik Desenler
Bilgisayar Destekli Moda Tasarım

Deneyimler:

Demirışık A.Ş. / Sarp Jeans tasarımcılık yurtdışı ihracat koleksiyonu
katalog dizaynı amblem ve logo tasarımları marka oluşturmak...

Erçetin Tekstil A.Ş.

Baş Tasarımcı 11/2002-10 /2003

Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri 09/2002-11/2002

Serbest Tasarımcı

Demirışık A.Ş. / SARP Jeans Tasarımcı 07/2001 – 08/2002

Serbest Tasarımcı 12/1999 – 06/2000

Nina Jeanswear 02/1997 - 11/1999

Baş Tasarımcı marka tasarımı, ihracat tasarımı

Oil Company Jeanswear tasarımcı 07/1994 - 01/1997

İtalya,Milano Trend Analizi, 04/ 1992 –06/1992

Almanya ,Frankfurt trend analizi 09/2001 – 01/2002

İzmir Ticaret Odası Dış Ticaret Eğitim Kursu 2003

Öğretim Görevlisi Olarak Verdiği Dersler:

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Grafik Bölümü :

Bilgisayar Destekli Grafik Tasarımı 2003 – 2006

Moda Tasarımı Bölümü:

Bilgisayar Destekli Moda Tasarımı	2003 – 2007
İşletme Bölümü:	
Bilgisayar Destekli İletişim	2005 - 2006
Medya ve İletişim Bölümü :	
Bilgisayar Destekli İletişim	2005 - 2006
Dokuz Eylül Güzelsanatlar Tekstil Bölümü :	
Bilgisayar Destekli Tekstil Baskı Tasarımı	2003 - 2005
Akademi Ege :	
Moda bölüm Başkanlığı	2005 - 2007

Kullandığı Bilgisayar Programları:

İşletim Sistemleri: MS - Dos, Windows

Ofis Programları: Word, Excel, PowerPoint, Outlook Express

Tasarım Programları: Adobe Photoshop, Coral Draw, Micrografx Designer,
Macromedia Freehand, Fractal Painter